

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
האזינו – דרשת שבת שובה
תשרי ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

אני ראשון, ואני אחרון ומבלעדי אין אלד"ים.

השלמה בעניין אמירת אשמורות בקול צעקה, והאם מותר להגביה את הקול בתפילת שמונה עשרה.

ביאור דברי בעל משנת חסידים בעניין הכוונה בתקיעות ומספר הטרומיטין הכולל של-כל התקיעות שהוא בכדי לבטל יצה"ר דעבודה זרה, וכיצד הדבר נוגע לזמנינו, והתייחסות לפיאות הנכריות שבימינו.

בעניין פיוט המלך י"י הנאמר קודם התקיעות, מה ראו לחבר שתי פיוטים לפיוט אחד, האם שלשה אחים חיברו את הפיוט "עת שערי רחמים", והבנת העניינים באופן נפלא עפ"י דברי מהרי"ן זיע"א בעניין הכוונה בתקיעות עפ"י הסוד, ולפי"ז הבנת הנוסח עוקד והנעקד והמזבח.

האם ראוי להעמיד שני ש"צ לפיוטים אלו הנאמרים קודם התקיעות.

פסק הלכה מאת גדולי הדור שליט"א בעניין תוקע המחזיק אינטרנט או מכשיר טמא. התייחסות מרן שליט"א לעניין קולות שופרות וחצוצרות רבי עזמה אשר נשמעו בעולם בתקופה האחרונה.

חשיבות לימוד עמוד בספר הזוהר הקדוש, בכל יום.

האם מותר לדלג על פיסקת ובכך תן פחדך וכו' בתפילות שמונה עשרה בעשי"ת בכדי להספיק לענות קדושה בחזרת הש"ן.
חלק השו"ת. מי חיבר את הפיוט יראים שלחוני.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ן בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 058-7020222

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 399

מספר השיעור בדיסקים – 274

השיעור מוקדש לרפואת רבי רפאל יוסף בן צדוק דהרי יצ"ו.
המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בכלל חולי עמו בית ישראל,
רפואת הנפש ורפואת הגוף, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום,
ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, אכי"ר.

בפיוטים וכיוצא בהן, שמגביהים קולם וצועקים בקול רם. נמצא כך המקובל, גם אצל האשכנזים. החיד"א שהבאנו דיבר, (לכל הפחות) אצל הספרדים. וגם אצלנו התימנים, מקובל הוא שצועקים. כמו שאמרנו אז. והוא מוסיף, עד שאומות העולם מלעיגים על זה. הגויים אצלם היו לועגים על היהודים, למה אתם צועקים? זה לא מכובד. ונצטערתי מימי לדעת, מאין בא זה המנהג? כי מנהגם של ישראל תורה היא. הוא לא חשב לבטל זאת, אלא רק חיפש את המקור לכך. עד שהאיר ה' יתברך את עיני, וראיתי בפירוש התורה להרמב"ן סוף פרשת בא, שכתב בזה הלשון, וכוונת רוממות קול בתפילות וכו', כמו שאמרו רז"ל ויקראו אל אלהים בתפילה וינה ג', ח"ו, מכאן אתה למד שהתפילה צריכה קול וכו' ע"כ.

אם כן, ישנו כאן חיזוק, למה שהיסקנו בזמנו. דהיינו, אולי לא בכל מקום צריך לצעוק, כאשר מדברים בשבחי הקב"ה, האדם צריך להבין מה שהוא אומר, לא בכל מקום מתאים לצעוק. אבל היכן שצריך לצעוק, כגון י"י מלך וגו', או י"י הוא האלדיים, י"ג מדות, או בתפילות נוספות, ישנם מקומות שמתאים אז לצעוק. זהו פחות או יותר, ה'פשר דבר' שעשינו. כאשר צריכים התעוררות, הש"צ צועק, וגם הקהל צועקים.

בכל אופן, הדבר מבוסס ומיוסד עפ"י מאמר חז"ל, והרמב"ן בסוף פרשת בא, כפי שהביא בעל מלבושי יו"ט.

השל"ה מביא [במס' ר"ה עמוד הדין, דף רי"ג ר"ד] את הבית יוסף [סי' תקפ"ב בשם המרדכי], בר"ה ויום הכפורים מותר להשמיע קולם בתפילתם, ואפי' בציבור. המדובר על תפילת העמידה, שמותר להגביה את הקול. וכתב הרמ"א על זה, וכן נוהגים, ומכל מקום יזהרו שלא להגביה קולם יותר מדאי. כך הוא הדבר, על פי הפשט. אולם המקובלים, אינם מסכימים לכך,

השיעור מוקדש לרפואת רבי רפאל יוסף בן צדוק דהרי יצ"ו, אביו שלידידנו הרב איתי דהרי יה"ו, הוא חולה מאד וזקוק לרפוא"ש בקרוב. מבקשים מהציבור, שכולם יענו אמן בכוונה. המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בכלל חולי עמו בית ישראל, רפואת הנפש ורפואת הגוף, ויעמידהו מחליו לחיים טובים ולשלום, ויחזקהו ויאמצהו בקו הבריאות, אכ"ר.

אני ראשון, ואני אחרון ומבלעדי אין אלדים. השלמה בעניין אמירת אשמורות בקול צעקה, והאם מותר להגביה את הקול בתפילת שמונה עשרה. קראנו בפרשת השבוע [האזינו], ראו עתה פי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי [דברים ל"ב, ל"ט]. גם בנביא נאמר, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים [ישעיהו מ"ד, ו']. פשט הפסוקים, הוא כפי משמעותם. אבל ישנם כאן גם דברים נסתרים, הרמוזים בפסוקים הללו. בעז"ה, נעמוד עליהם בהמשך.

בימים הללו, אנחנו ממליכים עלינו את הקב"ה, מלוך על כל העולם כולו בכבודך, המלך הקדוש, המלך המשפט. פירוש שבימים האלה, הקב"ה מראה את מלכותו, לשפוט את העולם. כמו שרש"י מסביר שם במס' ברכות דף י"ב ע"ב.

דיברנו על כך [שיעור מוצש"ק כי תבוא ה'תשע"ד], שדנו באחרונים, מהחיד"א ואילך, על מה שהציבור נוהג לומר את הסליחות, דהיינו את האשמורות, בצעקות ובקול רם. וביררנו, כיצד לעשות 'פשר דבר'.

רציתי להוסיף בנדון זה, את מה שכותב בעל תוספות יו"ט, בספרו מלבושי יו"ט [בסי' ק']. הרי כתוב [ברכות דף כ"ד ע"ב], המשמיע קולו בתפילתו, הרי זה מקטנה אמנה. והמגביה קולו בתפילתו, הרי זה מנביאי השקר. הלבוש העלה עניין זה בסימן ק' סעיף ב', וע"ז מוסיף המלבושי יו"ט שם בסק"ה, וכל זה בתפילת י"ח בלחש. המדובר הוא, לגבי תפילת שמונה עשרה. מראה בזה כביכול, שאם הוא מתפלל בלחש, הקב"ה חלילה לא ישמע אותו. והוא כותב כך, אבל נוהגים בכל אלו הארצות,

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאינן עומדים בזמן אמירת הפיוט 'לך אלי תשוקתי', אעפ"י שיש בו וידוי. ושם הערה י"ב על מה שהרמב"ם לא הזכיר כלל שצריך לעמוד בוידוי, וצ"ע.

במחזור אהלי יעקב [שחרית של ראש השנה, דף קכ"ב ע"ב] מובא כך, כוונת התקיעות והפעולות הנעשות על ידן, כפי מה שגילו לנו חכמי האמת, ובפרט מרן האר"י ז"ל ושותי מימיו הנאמנים, הן נשגבות מאד ורמות משכל אדם אשר לא זכה להיכנס בפרדס החכמה. הוא מתנצל על כך, שלא כתב בסידורו את הכוונות. הוא אומר, לא ראיתי להעתיק מהם במחזור, שיד הכל ממשמשים בו כקטן כגדול, פן יהיו לזרא בעיני מעוטי חכמה, ויבואו לדבר תועה ח"ו. אנשים שאינם מבינים, והדברים נראים להם משונים, אזי הם רק ילכו לצד השני. בהיות הדברים ההם, באו מכוסים ומלוכשים בכינויים, אשר קצרה יד שכלם להבינם. רק נעיר שהחי יתן אל ליבו, ויתבונן בטעמי התקיעות על דרך הפשט וכו', ויחדד וירעד מאימת הדין.

כך לפחות לגבי האנשים הרגילים, שאינם יכולים להעמיק יותר. הרי כידוע, ישנם עשרה טעמים פשוטים שכתבם רס"ג, אשר מביאים אותם גם האבודרהם ובעל ספר מנורת המאור, והיעב"ץ ובאהלי יעקב שם בדף קכ"א הוסיפו עוד שני טעמים. לאחר מכן הוא העלה את דברי בעל משנת חסידים שהבאנו, כי יש בתקיעות הללו בסה"כ 270 טרומיטין, וזהו העניין שלר"ע.

מיד ברגע הראשון חשבתי, שזה הרבה מדאי טרומיטין. מסתמא זה לא מדובר לפי שיטתינו, אלא המדובר לפי אלה שעושים בתקיעות 12 טרומיטין, או 18 טרומיטין. אבל אחר כך היה נדמה לי, כי הדבר מכוון בדיוק ממש כפי שיטתנו. עשיתי את החשבון. הרי ישנן כמה דעות, בעניין אורך התקיעות. האמת היא, כי התוקעים מאריכים בתקיעות, אבל מעיקר

ולדבריהם גם התפילות הללו, צריכות להיות בלחש ועיין כף החיים שם ס"ק נ"ז. אבל הפוסקים הפשטנים אומרים, כי כיון שהמטרה היא בכדי להתעורר, אזי אפשר להגביה את הקול.

מוסיף השל"ה וכותב, ומה מאד מגונה בעיני, מה שנוהגים בקצת הקהילות, שהכל צועקים בהרמת קול בר"ה ויוה"כ בתפילתם, כי לא הותר רק בהשמעת קול בקצת. ומי שמתפלל בלחש, משובח ביותר. גם בנ"ד, המדובר על תפילת העמידה, ולא על פיוטים וסליחות. דהיינו, כאשר אתה מדבר עם הקב"ה באופן אישי, אזי התפילה צריכה להיות בלחש. וכפי שאמרנו, לפעמים אפשר לצעוק בשקט. כלומר, הלחש הזה, הינו בעצם צעקה.

כבר הסתייענו אז ממה שאומרים בסוף הסליחות, 'תקובל צעקתכם'. ויש להוסיף כי כמוכן אומרים בפיוט יראים שלחוני, 'שומע צעקת דל'.

ביאור דברי בעל משנת חסידים בעניין הכוונה בתקיעות ומספר הטרומיטין הכולל של-כל התקיעות שהוא בכדי לבטל יצה"ר דעבודה זרה, וכיצד הדבר נוגע לזמנינו, והתייחסות לפיאות הנכריות שבימינו.

כתוב בספר משנת חסידים [מסכת ראש השנה פ"ה אות א'], יכווין בכללות, לבטל בשלושים קולות אלו דתקיעות דמיושב, שבהם ר"ע טרומיטין, היצה"ר דעבודה זרה והשחתת זרע ח"ו. ובהמשך [שם פ"ז אות ה'] הוא כותב, שבין כל סימן וסימן, כל אדם יקום ויתודה בלחש. הוא מדבר כאן, על משמעות התקיעות. אנחנו הרי תוקעים בשופר, וכמובן שבעניין זה ישנן סודות גדולים.

הוא הוסיף לנו שצריך לקום אז, וטעמו מובן, כי דין הוידוי בעמידה, כמפורש ביומא דף פ"ז ע"ב ובפוסקים. אך בשאר ספרים לא הזכירו זאת בנ"ד, וגם לא נהגנו כן אלא נשארים מיושב. ועיי' בש"ע המקוצר סי' קי"ד סעיף א' לגבי מה

בפ"ג מהלכות תשובה. ויש לדבריו שורש בדברי חז"ל, כמ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך פר' אחרי מות ע"פ מכל חטאתיכם לפני י"י תטהרו ד"ה ואני.

פירוש זה יצא לנו ממילא ללא כוונה מראש, ממש מתוך "טעות". וזו סייעתא מן שמיא, ישתבח שמו יתב' לעד.

בכל אופן הרי הוא אומר, דהיינו המשנת חסידים אבל כפי שאמרנו מקורו הוא מרבינו האר"י, כי בכך מבטלים גם את יצר הרע של עבודה זרה.

לכאורה, צריכים אנו להבין, היכן יש לנו עבודה זרה בזמן הזה, בכדי שנתכווין לבטלה?

אולי יש לתרץ זאת לפי מה שהמפרשים מביאים, כי העולם קיים ששת אלפים שנה, כמו שאחז"ל שיתא אלפי שני הוי עלמא, ובכל אלפיים שנה, ישנו יצר הרע אחר. באלפיים שנה הראשונות של העולם, היה יצר הרע של עריות. באלפיים השניות, היה יצר הרע של עבודה זרה. ובאלפיים השניות, היה יצר הרע של יצה"ר של ממון. דהיינו, הרדיפה אחרי הכסף.

החיד"א [בספר דבש לפי, מערכת זא"ן אות ו', זע"ס] מביא כך, בשם הקדמונים. וסימניך, זע"ס. ר"ת זנות, עבודה זרה, ממון. וז"ל שם, אמרו הקדמונים, דשיתא אלפי שני הוי עלמא. שני אלפים הראשונים, גבר יצה"ר ופשעו בזנות. וב' אלפים שניים, בע"ז. וב' אלפים אחרונים הללו, ממון. וסימניך, זע"ס.

כך גם מביאים, בשם אחד מן הגדולים. הרי הגמ' ביומא [דף ס"ט ע"א] אומרת, כי אנשי כנסת הגדולה ביטלו את יצר הרע של ע"ז. הוא שואל, כיצד שייך לבטל את היצר של ע"ז? הרי זהו מלאך, וכי אפשר לבטל מלאך? אפשר לעשות שהמלאך לא יהיה? אלא הוא אומר, כי הם לא ביטלו אותו, אלא רק החליפו את כוחו,

הדין אנחנו סוברים, כי מספיק שהתקיעה תהיה 4.5 טרומיטין. והתרועה, תשעה טרומיטין. והשברים, כל שבר 3 טרומיטין. א"כ בואו חשבון, בתשר"ת ישנן שתי תקיעות, זה כבר 9 טרומיטין. 4.5 ועוד 4.5. אח"כ שברים, עוד 9. ביחד 18 טרומיטין. והתרועה עוד 9, ביחד 27 טרומיטין. שלוש פעמים תשר"ת, זהו 81 טרומיטין. אח"כ תש"ת ג' פעמים, זהו שוב הפעם 81. וגם תר"ת ג"פ, זהו 81. יוצא ביחד, 243 טרומיטין. ועוד 10 קולות במוסף, זהו עוד 27 טרומיטין. ביחד בסה"כ יוצא, 270 טרומיטין בדיוק. התפלאתי לראות, שבעל משנת חסידים עושה את החשבון, בדיוק לפי המהלך הזה.

אבל כאשר נשים לב, נראה כי בודאי שהוא לא הולך בשיטתינו, אלא בשיטת הסוברים שצריך מאה תקיעות. והדברים מפורשים למעיין שם בגוף ספרו בהמשך, וגם במקורותיו שהם בספרי רבינו האר"י זיע"א, כגון שער הכוונות, ופרי עץ חיים. ותמציתם מובאת בכף החיים סי' תקפ"ה ס"ק כ"ח.

בדברי המשנת חסידים דלעיל, כתוב במפורש שהמדובר הוא רק על שלושים קולות דמיושב, ותו לא. שלושים קולות הנוספים לדידהו, הם לבטל יצה"ר של גילוי עריות. ועוד שלושים, שפיכות דמים. ועוד עשר שבקדיש תתקבל, לשון הרע.

מכל מקום הרווחנו בהיסח הדעת, שהדברים יוצאים טוב ומכוונים ביסודם גם לדידן. דהיינו שבארבעים תקיעות בלבד שאנחנו עושים, שהם עיקר הדין לכולי עלמא למי שיודע, הם ר"ע טרומיטין יחד. ואם כן יש לומר שבזה כוללים את כל הדברים הרעים הנז' לעיל.

וגם אפשר לענ"ד להוסיף עוד רמז מחודש לפי דרך הפשט, שנרמז כאן ער. כלומר שע"י תקיעות השופר, עורו עורו ישנים משינתכם, והקיצו נרדמים וכו', כידוע מדברי הרמב"ם

שערי יצחק – השיעור השבועי

ממון. שהוא ר"ת של זע"ם. וכל עוד שלא עבר ובטל הזע"ם הזה, יתעכבו עיקבות רגלי המשיח. אוי ואבוי.

בספר מעשה רוקח על הרמב"ם [פ"י מהלכות מתנות עניים הל"א], מדבר גס"כן על עניין זה. הרמב"ם שם מסביר, כמה זרע אברהם אבינו חייבים להשתדל במדת הצדקה. וז"ל, חייבין אנו להיזהר במצות צדקה, יותר מכל מצות עשה. שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו, שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה. ואין כסא ישראל מתכונן, ודת האמת עומדת, אלא בצדקה. שנאמר, בצדקה תכונני. ואין ישראל נגאלין, אלא בצדקה. שנאמר, ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

ומביא על זה המעשה רוקח בפירושו שם כך, ראויים הדברים למי שאמרן [הכוונה על הרמב"ם]. ובפרט בזמן הזה, שהכל להוטים אחר הממון. ושמעתי מפי הרב עמנואל חי ריקי זלה"ה [בעל משנת חסידים, והון עשיר. יב"ן], בדרוש שעשה בעיר המהוללה אזמיר יע"א בהיותי שם, סימן לדבר חבי כמעט רגע עד יעבור זע"ם, ר"ת זנות עבודה זרה ממון. כי ידוע דשיתא אלפי שני הוי עלמא. ושני אלפים ראשונים, היו להוטים אחר הזנות, כדכתיב [בראשית ו', ב'] וַיֵּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וכו'. וב' אחרים, עבודה זרה, כדאשכחן בזמן מלכי ישראל וכו'. ואלה האחרונים, אחר הממון. לכן האנשים מתלהבים הרבה מן הכסף, כי יצה"ר עובד על זה במיוחד. וא"כ צריכים להשתדל לבטל זאת ע"י שהאדם אינו חס על כספו, ומרבה בנתינת צדקה, שזה מקרב את הגאולה. כך הם אומרים, לפי המצב שהיה בזמננו.

אולם חושבני, כי בעוונותינו הרבים, בשנים הללו, יש לנו את כל שלושת הדברים הללו גם יחד. דהיינו, העולם נכשל כיום, גם במה שהיה

העבירו אותו לתפקיד אחר. ובמקום שהוא יתגבר על בני האדם בעניין עבודה זרה, אזי הוא מחליש אותם בעניין רדיפת הממון.

רעיון זה הובא בס' נחלת שדה על הגדה של- פסח דף ל' ד"ה אלא, באחת מאגרותיו של הרה"ק ר' אליעזר בני של הרה"ק ר' אלימלך כתב וז"ל, ושמעתי מגדול אחד שאמר זה, שהיצר הרע של עבודה זרה, אנשי כנסת הגדולה הרגו אותו (יומא ס"ט ע"ב), זהו תמיהה גדולה, היאך אפשר להרוג המלאך שהוא גוף נקי זך ורוחני? אלא רק שהעבירוהו מאומנתו הראשונה. אם כן, מה הוא אומנתו עתה? הלא כל מלאך נברא לאיזה שליחות? אלא שנותנים לו אומנות הממון, לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועושר, שזהו קרוב לעבודה זרה, בעוונותינו הרבים וכו' עכ"ד. והוא ממש כדברי החיד"א אשר בזמנינו יצר עבודה זרה הוחלף ביצר תאוות הממון.

כנראה הראשון שכתב זאת, אינני יודע אם הוא הראשון ממש, אבל בכל אופן זה המקור הקדמון ביותר שמצאתי אשר כותב זאת, וזהו בספר החיים, לאחיו שלמה הר"ל מפראג. [ידוע שאליהו הנביא היה מתגלה אליו]. כך הוא כותב [ספר החיים, חלק ב' פרק חמישין], עכשיו ספו תמו העבודות הזרות אשר היו מימי קדם, כחמה ולבנה וכיוצא בהן. מי עובד היום לשמש ולירח? אין אנשים כאלה כיום. אולי ישנה קצת ע"ז פה ושם, כגון בארץ הודו וכדומה, במקומות מסויימים. אבל ברוב העולם, האנשים כבר לא מתלהבים מכך, ואף אחד אינו משתוקק לעבוד ע"ז, כפי שהיה בדורות ההם. אלא מאי, חדשים מקרוב באו, כגון עבודת הכסף והזהב, שגם הוא בכלל ע"ז ייחשב. דודאי עבודה זו היא זרה, לא לבד בעיני ה' יתברך, אלא אף בעיני כל בעלי השכל. והוא סוד הזע"ם, שהם מיני עבירות, אשר חטאו וזעמו בהם כל הדורות אשר היו, למן היום אשר ברא אלדים את האדם עד היום האחרון. דהיינו זנות, ע"ז,

כנודע, ולהביא לימות המשיח, שיהיה העולם כמ"ם סתומה. ועל כן משפיעים כוחות הטומאה ממון רב, ומי שיש לו מנה רוצה מאתיים וכו'. ומרוב תאות הממון, בהא נחתי ובהא סלקי, וכל מעייניהם בה, ושוכחים עי"ז את כל עיקר תכלית עבודת כל איש ישראל, לבטל את רוח הטומאה מן הארץ, וע"כ נתארכה כ"כ הגלות. אמרו תלמידי הבעש"ט הקדמונים זיע"א, שקודם ביאת המשיח, יהיה לחסידים ממון הרבה, ואחר כך (יוטל) [ינטל] מהם.

אבל בעצם, למושג 'עבודה זרה', ישנה משמעות נוספת. אינני יודע למה התכווין בעל משנת חסידים, ובכל הספרים שכתבו זאת, לבטל בכח התקיעות את היצר הרע של"ע"ו. אולם בעצם, 'עבודה זרה', היינו גם כפירה. דהיינו, לא חייב להיות דוקא עי"ז של עבודת אלילים, העשויים מכסף ומזהב, לעבוד לעצביהם. אלא כל כפירה, כל דבר שהוא נגד האמונה, אם אמונת האדם בהקב"ה אינה אמיתית ח"ו, אינו מאמין בהשגחה, או שהוא חושב כי כל העולם מתנהג בדרך הטבע, אזי זאת כפירה, וגם זה נכלל במושג 'עבודה זרה'.

גם לכך מצאתי מקור בדברי הנצי"ב [ספר העמק דבר על פרשת עקב, דף קנ"ו במהדורא החדשה. דברים ח', י"ט וז"ל, והלכת אחרי אלהים אחרים, תגיע מזה הרעיון לחשוב שאין הקב"ה משגיח עליך כלל, אפי' לתת לך כח לעשות חיל, אלא והלכת אחרי אלהים אחרים, שתאמין שהם משגיחים ביותר. והוא הדין בזמן הזה, אין לנו יצר ע"ו, הוא נשחט, אבל בא במקומו יצרא דאפיקורוסות. לחשוב כי אין משגיח כלל בארץ, והעולם מנהג הטבע לבדו נוהג. זה גם ע"ו.

בספר ישראל סבא, ממשיך וכותב על כך, בעוה"ר מתמעטים והולכים עובדי ה' שומרי תורה ומצוות, השרויים בשפל המצב, וסובלים בזיונות מאלו הערב-רב שאינם שומעים להם,

באלפיים שנה הראשונות, וגם במה שהיה באלפים שנה השניות, וכן במה שקיים באלפיים שנה האחרונות. בזמנינו, קיימים שלושת הדברים הללו ביחד.

ראיתי מובא בקובץ ישראל סבא וקובץ נ"ו דף תקס"ב] כך, בתחילה היה עיקר השתדלות היצה"ר להכשיל בני אדם בזנות, וע"כ בא המבול לשחת את הארץ. וכמאמר הכתוב [בראשית ו', י"א-י"ב] וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנַי הָאֱלֹהִים וגו', פִּי הַשָּׁחִית כָּל בְּשָׂר וגו'. ואח"כ היתה התגברות טומאת הע"ז, וכמאמרם ז"ל שלא היה הר וגבעה בא"י שלא עבדו בו ע"ו. ולאחר מכן ירדה לעולם קליפת תאות הממון ובצע כסף, וטומאה זו עדיין מרקדת בינינו רח"ל וכו'. הדבר מעניין, שהם מדגישים זאת ביותר.

קצת התפלאתי, כי אם אכן הדבר כך, וכאשר האנשים מדברים על כסף, זאת עבודה זרה. והרי אכן למעשה מי שיתבונן, יראה כי היום כל העולם סובב סביב הכסף. אולם לא שמעתי מי שיאמר תוכחה על כך, שיצטקו על הדבר, או שיעשו על כך 'קול קורא'.

התשובה היא, כי כנראה בעוונותינו הרבים, כולם נגועים בכך, לכן אף אחד אינו בוכה על הדברים הללו. בכל קבוצה, בכל חוג ובכל כת, העיקר הוא, 'הכסף יענה את הכל'. ממילא, מי יקום ויוכיח על הדברים האלה? רח"ל.

בכל אופן, כך כותבים בהרבה ספרים, שזהו היצה"ר של הדורות הללו, תאות הממון, בצע כסף.

ממשיך בס' ישראל סבא וכותב, והסטרא אחרא משפיעה ממון ועשירות, מבחינת מִצְפּוֹן זָהָב יֵאָתֶה ואיוב ל"ו, כ"ב, לבלבל מוחם של בני אדם, ולהחשיך עיניהם בצורתא דזוזא, לבל יפעלו בעקבתא דמשיחא לבטל כתות הצפוני הנ"ל, כי רוח צפונית פרוצה ופתוחה

שערי יצחק – השיעור השבועי

כידוע, בעניין הפאות הנכריות, חוץ מכל הפריצות שיש בכך, יש בהם גם בעיא של עבודה זרה. אף אחד, גם מי שנותן הכשר עליהם, אינו יכול לדעת בבירור, האם זהו ע"ז, או שלא. כיון שהמסחר בעולם בדבר זה, הוא לוטה בסודות.

כותב בשו"ת תשובות והנהגות נחלק ב', יו"ד סי' תי"ד, יש לתמוה על רבני זמנינו, שלא נתעוררו כדי הצורך להזהיר על כך. ואם באכילת בשר, שהוא רק איסור לאו דנבילה וטריפה, נזהרין בכל מיני חומרות, ואין סומכין על רוב וכדו', ואין אוכלין אלא כשאינן שום פקפוק, והבשר יהיה כשר בלי נדנוד חשש כלל. ק"ו שצריך בירור והשגחה יתירה, שלא יכשלו ח"ו בביתו באבזרייהו דעבודה זרה, ליהנות מתקרובות עבודה זרה וכו'.

ובחלק ה' [סי' רס"א] הוא כותב, קיבלתי דבריו שכותב, שכיום אפשר להשיג פאות עם הכשר שאינם מהודו. הנה צריך לברר שההכשר מעולה. וראיתי מאמר על טיב ההכשר שנתנו רבנים גדולים על הפאות, ומוכיח שם בבירור שאין בהכשר זה ממש, היות וסמכו על מה שהציגו בפניהם, מסמכים של הזמנות הסחורה וכדו', המפורט בהם מהיכן מגיעה הסחורה, על אף שאפשר בנקל לזייף או להעלים מהם חלק מהמסמכים.

ממילא, אולי איננו צריכים להגיע לתירוצים שאמרת מקודם, אולי יש לנו לצערינו עבודה זרה בתוך המחנה, וגם הדבר הזה צריך ביעור. וכמובן, כעת אני מדבר, רק מהבחינה הזאת של עבודה זרה. אבל למעשה, לפי דעתי, יש בהם את כל שלושת הדברים. גם גילוי עריות, גם עבודה זרה, וגם שפיכות דמים", בדרך צחות, דתרתני משמע, כי הדבר עולה אלפי שקלים. רח"ל.

והנסיגות רבים ועצומים, ואין מי שיעמוד בפרץ. וגלוי וידוע לפני השי"ת האמת, שמיום היות יהודה לגוי, לא היה לישראל נסיונות עצומים כאלה, על עצם האמונה הפשוטה בכורא העולם ב"ה, עד שכמעט וביטלה מהם הבחירה. דהיינו, זאת העבודה זרה שלדורות הללו. כיון שהאנשים נמצאים בתוך רשעים, אשר יש להם את כל המכשירים והכלים בעלי העצמה, א"כ הדבר משפיע גם על האנשים המאמינים, ומחליש אצלם את האמונה. בדורות שעברו, לא היו דברים כאלה. הדברים היו ברורים, ללא שום ספק. הדבר היה א' ב'. הם הרגישו את ה' יתברך, באמונה חושית.

והכופרים מציקים להם, אלה בנצחנמו ואלה ברצחנמו, אינני יודע בדיוק למה הוא מתכווין, ומה הוא רומז כאן. אולי הדברים כפשוטם, שמנצחים את המאמינים בשלטון ובהנהגה הציבורית, ובשעת ה"צורך" רוצחים ממש את העומד בדרכם לטובת החרדים, כמו פרופסור דהאן הי"ד. ואלה בפיתויים ופני חלקלקות. והצד השוה שבהם, שדרכם לילך ולהזיק, כי כל חפצם להשאיר רוח צפון פרוצה להסט"א. וכל עיקר תפילת האיש הישראלי חייב להיות, לבער רוח הטומאה מן הארץ, ולגדור פירצת הצפוני וכנ"ל ודו"ק.

א"כ, צריך חיזוק גדול באמונה. אם בדור של חפץ חיים, הדבר היה צריך חיזוק, כפי שכותב בעל קובץ שיעורים, כי הוא היה קורא בכל יום את פרשת בראשית, 'בראשית ברא אלד'ים', כיון שבדורו היה צריך להתחזק באמונה, בדבר שהוא א' ב', אמונה בבריאת העולם. ואם הדבר היה כך כבר בדורות אז, כ"ש אנחנו, שנולדנו כבר בדור שלאחר מכן. לצערינו ישנה חולשא גדולה בדבר הזה, וחייבים אנו למצוא את הדרכים כיצד לחזק זאת.

ואולי ישנה ע"ז גם בזמנינו, רק שאיננו יודעים זאת.

שאלה מהקהל: בצאתי ממצרים, בצאתי מירושלם.

תשובת מרן שליט"א: זהו דבר אחר. בפיוט ההוא, לכתחילה הדבר מכוון כן. דהיינו, רבי יהודה הלוי, אשר חיבר את הפיוט הזה, שאנחנו אומרים בתשעה באב, רצה להדגיש את ההבדל בין כאשר יצאנו ממצרים, באיזה מעלות גדולות היינו אז, ומה כעת כאשר אנחנו בגלות. הוא עשה זאת האחד כנגד השני, בכדי להדגיש את ההבדל ביניהם, משא"כ בנ"ד.

מי שיראה במחזורי הספרדים, אלו הם אכן שני פיוטים שונים. אין כאן הקבלה בין האחד לשני, ואין שום קשר ביניהם. שני נושאים. במחזורים שלהם, אלו שני פיוטים הנפרדים לגמרי, ואפילו אינם נמצאים האחד ליד השני. אצל האשכנזים, אין בכלל פיוט כזה.

יתירה מכך, האם מישוהו יכול להסביר לי, היכן הוא החרוז? המלך י"י רום ותחת קונה, הגדילו אמוני בנועם שיר ומענה, ובסוף כתוב, בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך י"י. לכאורה, איפה החרוז בסיום הבית? אין כאן חרוז.

שאלה מהקהל: אולי הסיום הוא במלה 'לפני'. תשובת מרן שליט"א: אתה צודק. אכן במחזורי הספרדים, הבית נגמר במלה 'לפני'. א"כ זהו 'קונה' ו'מענה' ו'לפני', ממילא אצלם ישנו חרוז. ואעפ"י שהעניין לא נגמר במלה לפני, מכל מקום הרי הבית הבא שיאמר הש"צ פותח אצלם המלך י"י, וממילא זה משלים את החסר. אולם אצלנו, הוסיפו את המלים 'המלך י"י' בסוף, א"כ לכאורה הדבר שינה את החרוז. כעת אין כאן חרוז. וצריך להתבונן, מדוע עשו זאת?

בעניין פיוט המלך י"י הנאמר קודם התקיעות, מה ראו לחבר שתי פיוטים לפיוט אחד, האם שלשה אחים חיברו את הפיוט "עת שערי רחמים", והבנת העניינים באופן נפלא עפ"י דברי מהרי"ץ זיע"א בעניין הכוונה בתקיעות עפ"י הסוד, ולפ"ז הבנת הנוסח עוקד והנעקד והמזבח.

ברצוני להסביר ולבאר את הפיוט שאנו אומרים לפני תקיעת שופר, המלך י"י, רום ותחת קונה, כיון שיש בכך משמעות לעבודת כל איש ישראל, בימים הקדושים הללו. אומרים אותו, אחרי הפיוט 'עת שערי רחמים', כידוע. נא לחלק סידורים לציבור, כדי שהדברים יהיו בבחינת תא תזי.

בפיוט הזה, ישנו דבר משונה, אשר לענ"ד אינו קיים בשום מקום. היכן מצינו, שיהיה פיוט המשולב משני עניינים שונים? מדוע הציבור עונה על בית אחד 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך י"י', ועל הבית השני הציבור עונה 'עלה אלד'ים בתרועה, י"י בקול שופר? אינני יודע, אם מישוהו יכול להסביר זאת לפי הפשט.

הרי הבית הראשון הוא, המלך י"י, ישנם בפיוט הזה חמשה בתים המתחילים במלים 'המלך י"י', הם מדברים על עניין הימים הנוראים, 'המלך י"י פותח ספרים', 'המלך י"י רצה עם לא אלמן', 'המלך י"י כתבנו לחיים', זאת תפילה ובקשה מאת הקב"ה. הדברים נוגעים לימים הנוראים, ראש השנה, בו נפתחים ספרי צדיקים ובינוניים, ואנו מבקשים 'המלך י"י כתבנו לחיים, בכת הצדיקים המנויים לחיים'. ולאחר מכן אנו מבקשים, 'המלך י"י שועתנו נכך רגילים ש"צ לומר, בלשון רבים. לא 'שועתי', בלשון יחיד. וכן נמצא בכמה כת"י הקשיבה וכו'. אולם באמצע, נכנסות המלים דלקמן, י"י בקול שופר ישמיע ישועה', אח"כ י"י בקול שופר, קול משמיים. וכן הלאה. והמדובר הוא על העתיד לבוא, ועל כך הציבור עונה 'עלה אלד'ים בתרועה'. מישוהו מכיר עוד פיוט כזה? שהציבור עונה בכל פעם משהו אחר?

תשובת מרן שליט"א: רק בפעם אחת? ומה הסיבה לכך?

הערה מהקהל: כי לכל משפחה, יש את השיר שלה.

תשובת מרן שליט"א: דהיינו, לכל משפחה, ישנו שיר אחר. כביכול, הם ה'בעלי בתים' על השיר הזה, והמשפחה האחרת על השיר השני. טוב, ומי החליט שזהו השיר שלהם? אולי יש להם מנגינה מיוחדת, שהאחרים אינם יודעים אותה?

הערה מהקהל: לא, זאת אותה המנגינה. בדרך כלל, אחד מהשירים הוא 'אם אשמרה שבת'.

תשובת מרן שליט"א: במוצאי שבת, שרים 'אם אשמרה שבת'?

הערה מהקהל: כן, המדובר אחרי סעודה שלישית, סמוך לצאת השבת.

תשובת מרן שליט"א: נו, ונגיד שהאחד שר 'אם אשמרה שבת', מה השני עונה לו?

הערה מהקהל: השני פותח בשיר אחר, בית אחר משיר אחר, עם אותה המנגינה.

תשובת מרן שליט"א: אבל מה הסיבה לכך? למה הערבוב הזה? ככה זה.

הערה מהקהל: אולי להרבות בשמחה, לעשות דבר משונה כזה.

תשובת מרן שליט"א: הדבר צריך עיון.

בספר סערת תימן למהר"ר עמרם קורח זצ"ל ודף י"ז, הוא כותב על העניין שדיברנו. בהתחלה הוא כותב על כל עניין השינויים במנהגי התפילה, נוסח בלדי ונוסח שאמי, כיצד הדבר התחיל? הן בעוד היה ישובם במדינת צנעא, הגיעו אליהם סידורי תפילה מודפסים בנוסח ספרד, ונודע להם שבנוסח זה מתפללים בני א"י, וגם כן נתברר אצלם שכבר קיבלו עליהם בני א"י הוראות מרן הש"ע ונהגו בהכרעותיו. אז ראו יחידים חובה לעצמם, לנהוג כמנהג בני א"י בנוסח התפילה והברכות ויתר הדינים, ונמשכו אליהם רבים ונגררו אחריהם, והיו לקהילה נפרדת, וקראו לקהילתם שאמי. ושאר הקהילה המחזיקים במנהג הקדמון, להתפלל בנוסח התכלאל,

ובעיקר מה ראו מייסדי התפילה, לשלב כאן שני פיוטים? בפרט מי שיראה במחזורי הספרדים, כמו שאמרנו, ימצא כי אכן אלו הם שני פיוטים נפרדים? האמת היא, כי אצלם ישנו המשך לפיוט המלך י"י, אולם נראה לי כי זאת הוספה מאוחרת. לכן, אינני שואל על כך. כתוב בנוסחתם לאחר מכן, למשל 'המלך י"י יושב במרום הביטה וראה', ואח"כ כתוב 'חיש נא מלחדול, היתקע בשופר גדול, וכו'. נראה כי זאת הוספה, והדבר אינו נראה מקורי. ניכר מתוך הסגנון, כי זה לא יצא מהמחבר של התחלת הפיוט. המליצות מאולצות, ובלתי צחות. גם בסידור רב עמרם גאון, נמצאים רק ארבעת הבתים הראשונים, באופן דומה למה שכתוב אצלינו.

כותב במחזור אהלי יעקב ודף קט"ז קי"ז כך, המלך, הפיוט הזה במחזורי ספרדים קודם תקיעת שופר, ובסדר רב עמרם גאון ח"ב לתיקון ליל ראשון של-ראש השנה. ואין שם רק ארבעה בתים הראשונים, ובשינויים. במחזור ארם צובא, סליחה לליל ר"ה, ומעורב עם הפיוט י"י בקול שופר ישמיע ישועה. וכך הוא במחזור התימנים, ובשינויים. ומחברו לא נודע מי הוא. ומקומו מוכח מתוכו שהוא לראש השנה, מלכיות או שופרות עכ"ל.

אינני מכיר עוד פיוט כזה. אין לדבר הזה אח ורע. אמנם חושבני, כי ישנו דבר הדומה לכך, אצל החבאנים. אינני יודע, מדוע יש להם מנהג כזה? אם מישוהו מהיושבים כאן יודע דבר על כך, שיאמר לי זאת. כך נודע לי, לא שמעתי זאת אצלם בפועל, אלא חכם אחד אמר לי, כי כאשר החבאנים שרים שירים, כגון בליל שבת, כשמישהו פותח בשיר אחד, מישהו אחר עונה לו בשיר אחר. הוא אומר פיוט אחד, והם עונים בפיוט אחר. (אולי זה נבע מחוסר ספרים לשעבר, או סיבה דומה).

הערה מהקהל: זה בדרך כלל, במוצאי שבת ההתחלה עושים זאת. רק בעניין של-חתינים.

וביתר הדינים כהרמב"ם ז"ל, נקראים בלדי וכו'.

ובהמשך הוא כותב כך, עוד הגיע לתימן סידור תפילה כמנהג בני חלף, חלאף היינו העיר חאלב, הנקראת במקרא ארם צובא, נדפס בונציה שנת הש"ך, חלוק בנוסח התפילה וקצת ברכות מנוסח התכלאל וסידורי ספרד, וגם נדפסו בו סליחות שאינם בשני הסידורים. זהו סידור קצת שונה, ובמחזור זה של-ארם צובא, דהיינו סידור בני חלף, מצאו את הפיוט הזה, משולב ביחד. שני הפיוטים אשר בסידורי ספרד בתפילת ר"ה, האחד מתחיל 'המלך י"י, והשני י"י בקול שופר, נמצאו בו משולבים פיוט אחד. מתחיל פזמון ראשון 'המלך י"י, ואחריו י"י בקול שופר, ועל זה הדרך עד הסוף, בתוספת וחסרון קצת פזמונים. העתיקוהו לתכלאל כתבניתו בשילובו, לאמרו קודם התקיעות. גם העתיקו לתכלאל מהסליחות שנדפסו בו, סליחה המתחלת 'יראים שלחוני וכו', לאמרה בליל כיפור קודם כל נדרי, ויחסו אותה לרבי ששון הלוי.

מדבריו למדנו, כי בסידור היה את הפיוט המשולב, וכך אבותינו העתיקו אותו.

אולם אינני מבין, נניח כי לפני שלוש מאות או ארבע מאות שנה, אבותינו ראו שהפיוט היה שם, והעתיקו זאת כך. אבל לכאורה, הרי אח"כ הגיעו אליהם סידורים אחרים? בשלמא הפיוט 'יראים שלחוני', אינו כתוב במחזורי הספרדים, א"כ הפיוט מצא חן בעיניהם. אבל בנ"ד, מדוע עשו דבר משונה כזה? כאשר הם ראו, כי בעצם שילבו בפיוט הזה שני דברים שונים, היה להם לתקן זאת. הרי זה עדיף. מדוע כולם המשיכו זאת, גם בבלדי וגם בשאמי? או בעצם, נשאל זאת על אותם אלה אשר עשו זאת בארם צובא, או קודם לכן, מדוע הם שילבו את שני הפיוטים האלה ביחד? הדבר מאד מוזר.

לגבי הפיוט 'יראים שלחוני', מובן. הפיוט אינו נמצא במחזורי הספרדים. רק בארם צובא. והרב עמרם קורח כותב, כי ייחסו אותה לרבי ששון הלוי. דהיינו, אבותינו מעצמם ייחסו זאת אליו. אולם חושבני, כי הדבר אינו מדויק. כי ישנו מקור, בדברים הדומים, כי מי שחיבר זאת היה רבינו ששון הלוי, אולם לא שהתיימנים הם שייחסו זאת אליו ללא כל מקור. כי נוכחתי לדעת שישנו דבר דומה לזה בסידור ארם צובא, כאשר ימצא המעיין בס' אוצר השירה והפיוט.

עיקר העניין לגבי יראים שלחוני, כבר נזכר בקיצור ע"י ג"ע מהרי"ץ בעץ חיים שם דף פ"ג, וז"ל, נְשָׂא עוֹן [זה בבית החמישי, מתוך פיוט הנז'] כמו סלח נא, והנו"ן בשו"א. וכן הוא בסידור חלף, אשר משם העתיקו פיוט זה עכ"ל. מהרי"ץ בא לאפוקי מגירסת נושא עון, כי לפי העניין מסתבר לגרוס נְשָׂא. דהיינו לא מתכוונים לומר כאן את מדת הקב"ה שהוא נושא עון, אלא מבקשים שישא עון. שכן מובן לפי העניין, וההמשך. ומסתייע מהרי"ץ לכך, מזה שבמקור הפיוט כתוב אמנם כך.

דבר זה זכיתי להבין כשעיינתי בכת"ק של מהרי"ץ. כי בתחילה הוא עצמו כותב נושא עון, מובן שזה כפי הגירסא שהיתה בספרים שלפניו. וכן אמנם נמצא בכמה תכאליל כת"י. אח"כ כשעמד על כך, תיקן נְשָׂא, הן מסברא דנפשיה, הן מהמקור שהוא סידור חלף. והוסיף הערה זו בגליון. ובמהדורות הבאות והנדפסות כבר נכנסה הוספה זו במקומה בפנים הפירוש, וכמו שאר דברים, שהם נחשבים מהדורא בתרא.

בכל אופן, השאלה היא, מדוע העדיפו לקחת את הפיוט המשולב, ולא לעשותו שני פיוטים נפרדים, כפי שצריך? זאת תמיהה אחת.

ישנו דבר נוסף, שעלינו להבינו. ובסופו של דבר, יהיה לנו בס"ד תירוץ אחד, על שני הדברים הללו גם יחד.

הנקרא בשם רבי יהודה בן שמואל אבן עבאס.
ישנו כאן ויכוח, מי הוא המחבר?

מסתמא ישנם כאלה החושבים, מה הנפק"מ מי הוא המחבר? מדוע עושים מכך עניין גדול? במה הדבר משנה? הרי העיקר הוא, שזאת תפילה טובה? אולם, הדבר איננו פשוט. כתוב בספרים [עיינ קב הישר], כי ישנו עניין, לדעת את שם מחבר הפיוט. מי שאומר את הפיוט, שידע זאת, ויכווין לעורר את זכות המחבר בזמן אמירתו, בכדי שתעמוד זכותו לרצון. לכן, ישנו עניין לדעת את שם המחבר.

מצד אחד, תמוה לומר, כי זהו רבי יהודה הלוי. שהרי לא מצאנו בשום מקום, כי שם משפחתו של רבי יהודה הלוי, הוא עבאס. בשום מקום, הוא לא חתם ששמו עבאס.

מאידך, לגבי מה שהם אומרים, כי שלושה אחים ייסדו את הפיוט הזה, בס"ד זכיתי ומצאתי מקור לכך, בקובץ ליקוטים בכתב-יד. הדבר מאתו יתברך, בסיעתא דשמיא, שהזמין זאת לידי. שם כתוב סיפור על כך. זה אינו בסתם, ששלושה אחים יסדוהו. כתוב שם כך, סליחה זו תיקנו שלושה אחים על מעשה שאירע, שגזר עליהם מלך ערב לצאת מן הדת. באחת מארצות ערב, לא כתוב באיזו ארץ, או שהכוונה היא לארץ ערב העיקרית, סעודיה. המלך גזר עליהם להמיר את דתם. ונכנסו לבית הכנסת בליל ר"ה לבקש רחמים מלפני יוצרם להנצל מן המלך, ואמרו עת שערי רחמים להפתח. דהיינו, הם אמרו את הפיוט הזה, בליל ראש השנה. אכן מצינו כי בדורות הראשונים, היו מקומות שאמרו את הפיוט הזה בליל ר"ה, אלא שאח"כ העבירו אותו לפני תקיעת שופר. כנראה הם אמרו את הפיוט הזה, כיון שרצונם היה להראות, כי הם מוכנים למסור את עצמם על קידוש ה', כפי שיצחק אבינו נעקד על גבי המזבח. דהיינו, אפילו שהמלך רוצה שהם ימירו דתם, בשום אופן הם לא יסכימו לכך, ואפילו אם יהרוג אותם.

בפיוט 'עת שערי רחמים להיפתח', ישנה תמיהה מסוג אחר. את מחבר הפיוט, אפשר לדעת לפי ראשי הבתים. עבאס יהודה שמואל. 'עת שערי', 'באחרית', 'אמר לשרה', 'סחר והשכים', זהו ר"ת עבאס. אח"כ 'ידע', 'הלכו', 'זיענה', 'דפקו', 'הכין', זהו יהודה. ואח"כ שמואל, 'שורו', 'ממאכלת', 'זיהמו', 'אמר לאברהם', 'לבריתך'. מי הוא הפייטן הזה, עבאס יהודה שמואל?

כותב על זאת מהרי"ץ [ועין חיים ח"ג דף ס"ו ע"א] כך, נהגו עתה לומר פיוטים אלו, וטוב וישר ונכון לאמרם, בפרט לעת כזאת שעת הדין, כדי לעורר זכות העקידה, אשר היא דבר גדול לישראל בעת צרה. וסימניו, עבאס יהודה שמואל. בספר הדפוסים מצאתי כתוב, ששלושה אחים יסדוהו. המחברים היו שלושה אחים, לאחד קראו עבאס, לשני קראו יהודה, ולשלישי קראו שמואל. ומהר"ר יצחק ונה ז"ל כתב ג"כ בזה, כי שיר זה אינו לרבי יהודה הלוי. ואני קיבלתי מפי מורי זקני מהרי"ץ, שדברי שניהם אין בהם טעם. ואולם האמת כי סליחה זו יסדה ר"י הלוי זלה"ה. ותחילה רמו בראשי החרוזים שם ראש וחניכת משפחתו, בהתחלה הוא כתב את שם משפחתו, שזהו עבאס, ואח"כ רמו שמו ושם אביו הידוע והמפורסם, ר' יהודה בן שמואל הלוי זת"ל.

בעל אהלי יעקב, שהיה אחרי מהרי"ץ, וראה את פירושו, כותב ע"ז כך, כתוב במחזור הספרדים, שיסדוהו שלושה אחים, ושמותם עבאס יהודה שמואל. והוא דבר שלא נשמע בין החיים. גם הוא מסכים עם מהרי"ץ, אבל הוא אומר, והקרוב שהוא לרבי יהודה אבן עבאס, הנזכר מחרזי בתחכמוני בין הפייטנים וכו'.

יש להאריך בנושא זה, אבל נקצר כעת ונאמר כי ישנן שלוש דעות. לדעת מהרי"ץ, זהו רבי יהודה הלוי. בדפוסים כתוב, כי אלו היו שלשה אחים. ובסידור אהלי יעקב כתוב, כי זהו מישהו

ומלה כאן מבוססת על מאמרי חז"ל. למשל, המלים 'אל נא יהי עולם בלי ירח'. הפייטן לא כתב את המלים הללו בסתם, אלא כוונתו ליצחק אבינו, אשר נמשל ללבנה, [כמו שהיא מתחסרת, כך כהו עיניו. מהרז"ו], כמבואר במדרש במדבר רבה פרשה ב' אות ג'. ואברהם אבינו, נמשל לחמה. ויעקב אבינו, נמשל לכוכבים.

אבל עדיין יש לשאול לכאורה, מה פירוש המלים, 'עוקד והנעקד והמזבח'? זה הפזמון שחוזר כל הפיוט. כולם מבינים את המלה 'עוקד', דהיינו אברהם אבינו. ואת המלה 'הנעקד', שזהו יצחק אבינו. אבל מה הפירוש 'המזבח'? שהקב"ה יזכור את המזבח? הדבר קצת נשמע לא כ"כ ברור. אכן זהו חרוז יפה ונחמד, להיפתח, שוטח, ריח, הוכח, המזבח, אבל מה משמעות הדבר? אמנם זה כפי שאומרים, 'זאת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח', בסדר, אבל שהקב"ה יזכור את המזבח? נראה לי כי הדבר קצת צריך ביאור.

ישנן כאן כמה וכמה תמיהות, בכמה וכמה דברים. אבל בס"ד, הכל יהיה מובן הפלא ופלא, באם נדע את שורש הדברים.

צריכים לדעת, כי ישנם סתרי תורה, הנקראים 'רזי דרזין'. כנז' בזה"ק. דהיינו, ישנם סודות נסתרים בתורה. ואומרים לפעמים יש אדם המדבר לפני הציבור בסודות התורה, והאנשים השומעים אינם מבינים זאת. א"כ אומרים, טוב, אלו 'רזי תורה'. האומר בעצמו מבין אותם, אולם הציבור לא הבינו. אבל, ישנם 'רזי דרזין'. פירושו, כי גם מי שאמר אותם, אינו מבין זאת... א"כ, אני בגדר זה.

ברצוני להגיד לפניכם דברים של-סודות, אבל לאמיתו של-דבר אינני מבין כלום, אלא אני רק "מריח" קצת את הדברים. תשמעו ותראו בסוף, כיצד הדברים בעצמם מדברים בעד עצמם.

כיון ששמע המלך קולם, כנראה המלך שמע, בא והקשיב כיצד הם אמרו את הפיוט הזה, ערב לו קילוסם, ומיד ציוה והוציאום מבית האסורים. כלומר, בהתחלה הוא שיחרר אותם כנראה רק לר"ה, או אולי רק ליום אחד בלבד, אבל לאחר ששמע את הפיוט הזה, הוא כל כך התלהב, עד ששיחרר אותם. וביטל אותה גזירה. והיו מכריזים עליהם בלשון הזה, עבאם וכבראה נדם וכו', כתוב פה מה היו אומרים בלשון ערבית, צריכים להבין את פירוש המלים הללו, [ובל"נ יודפס כל העניין בהרחבה בנפלאות מתורתך פרשת וירא], אבל בכל אופן הכריזו, כי מי שיגע בהם, יחרם כל רכושו. בכדי שיזהרו האנשים, שלא לפגוע בהם. כך היה הסיפור. א"כ, זאת אינה סתם המצאה, שהיו שלושה אחים.

הדבר שאינו ברור לי בעניין זה, האם שלושת האחים הללו, הם שחיברו את הפיוט הזה, או שהם לקחו אותו לעניין שלהם, בכדי לעורר את עצמם, אבל הפיוט הזה כבר היה מלפני כן. אולם לפי לשונו (המובא לעיל) משמע, כי את הסליחה הזאת, תיקנו שלושת האחים הללו. דהיינו, שבמצבם הם התעוררו באופן מיוחד, וחיברו את הפיוט הזה על עקידת יצחק. כך יוצא, לפי המלים שהוא כותב.

בכל אופן, אין ספק כי מי שחיבר את הפיוט הזה, היה אדם גדול, או שלושת האחים. אמנם הדבר קצת מוזר, ששלושה אחים יסדו זאת, ועל כך הביא מהרי"ץ תמיהה, כי 'אין לזה טעם'. וכן האהלי יעקב. משום שלכאורה, מה הפירוש שחיברום שלושה אחים? היכן מצאנו דבר כזה, שלושה אנשים שיחברו פיוט אחד? אחים או גם שאינם אחים? אין דברים כאלה. אבל, מהרי"ץ והאהלי יעקב לא ראו את המקור שהבאנו. אמנם, אינני יודע מי כתב זאת, אבל בודאי שלא המציאו כאן דברים.

מכל מקום הדבר ברור, כי אדם גדול חיבר את הפיוט הזה. לא רק שהפיוט הזה נאמר בחרדת קודש, כיון שזהו פיוט המעורר, אלא כל מלה

שערי יצחק – השיעור השבועי

עלינו לדעת, הדבר הפלא ופלא, שעם ישראל עושה בעולם דבר, אשר לא ניתן לשום אומה ולשון. זאת המעלה של עם ישראל. הקב"ה נתן לנו, ואך ורק לנו, את התפקיד הזה. על כך כתוב, כי טוב לנו שנכיר את ערכינו. שנדע כי הקב"ה זיכה אותנו לדעת דבר, אשר כל העולם כולו אינו יודע. אינם יודעים כלום, על ראש השנה, ויום הדין. רק אנחנו פועלים בדברים הללו, ובסופו של דבר זה משפיע על כל העולם כולו. רק בזכות ההתעוררות של עם ישראל.

באהלי יעקב [דף ק"כ ע"ב] תוך כדי טעמי התקיעות [אות א'], כותב זאת, רק בידינו נמסרה העבודה הנשגבה הזאת, שאין דוגמתה בכל העולמות, לעשות חדשות ונצורות בהבל היוצא מפינו, כמו שגילו לנו חכמי האמת, אם רק כטפה מן הים. וכמ"ש רז"ל בקוצר מלים כדי שתמליכוני עליכם וכו', ובמה בשופר. אשרי העם יודעי תרועה. אשרינו אם נכיר את ערכנו.

ממשיך מהרי"ץ ואומר, והכוונה בזה, לפי שהבינה היא סוד השופר, מסתלקת למעלה ומסתרת עצמה מלהניק ומלהשפיע אל הבנים, שהם סוד שש קצוות הבניין. בראש השנה, יום הדין, הבינה עולה למעלה ונעלמת, ואין שפע שיוורד לספירות של מטה, לישש קצוות הבניין. אם כן, כיון שאין לו מי שמשפיע טוב וחסד ורחמים לעולם, ואז הגבורה, פחד יצחק, מתעורר להתחזק בדין הקשה, ואז מכין את עצמו לדון את העולם. על כן צריכים אנו אז להתעורר למטה בשופר, לחזור בתשובה שלימה, שזוהי סוד תשובה, תשובה. המלה 'תשובה' היינו, תשובה. כלומר, הרי הבינה היא סוד האות ה"א הראשונה מהשם הוי"ה. הרי בשם הזה, יש שתי האי"ן. הה"א הראשונה, זאת מדת בינה. והה"א האחרונה, זאת מדת מלכות. א"כ, אנחנו צריכים להשיב ה"א עליונה, סוד בינה, על הבנים, שש קצוות הבניין, וגם לתקוע בשופר לעורר אותה.

נאמר רק מקצת מן הדברים, בכדי שנטעם ונבין, מדוע בעצם אנו תוקעים בשופר? מה המשמעות של תקיעת שופר? מה הדבר עושה בעולמות העליונים? מדוע אנחנו תוקעים תשר"ת תר"ת תש"ת? וכיצד התקיעות הללו, מעוררות את הרחמים?

אקרא לכם את דברי מהרי"ץ זיע"א [ע"ח ח"ג דף ס"ט ע"א], הוא בעצמו כותב כי אלו רק הדברים הפשוטים, זאת פשטות הכוונות. גם אני הקטן אומר זאת, רק בכדי שנקבל מושג. דהיינו, גם אם לא זכינו להבין סתרי תורה, אבל לפחות שנדע את הא' ב', לדעת קצת את השפה, על מה מדברים? וכשנגיע בעז"ה לעולם הבא, לפחות תהיה לנו קצת פתיחה, ונדע את הכיוון. ויהי רצון מלפניו יתב' שלא ניכשל ח"ו.

כותב מהרי"ץ כך, שורש השופר, הוא הבינה. אני אומר דברים, שחושבני כי כולם יכולים להבינם. אינני אומר עניינים, בכדי שלא יבינו אותם, אלא בפשטות, באופן שטחי. כנראה פירושו, שהשופר הגשמי והמוחשי הנמצא בעולם שלנו, זהו ספירת הבינה בעולמות העליונים. הרי ישנם 'כתר' 'חכמה' ו'בינה'. א"כ השופר הגשמי שלנו, עושה בעולמות העליונים, את מה שנקרא 'בינה'. אינני מבין זאת ממש, אבל אלו המלים. וישראל צריכים עתה ביום הדין לתקוע בשופר, לעורר שופר העליון בינה, להפוך הדין לרחמים על ידי התרועה. ע"י השופר שלנו, אנו מעוררים את השופר העליון. ובעולמות העליונים, כאשר הדבר נהיה רוחני, זאת ספירת הבינה. כידוע כי הדברים הגשמיים כשעולים למעלה נהפכים לרוחניים, כמו שלהיפך הדברים הרוחניים נהפכים לגשמיים. כגון שלושת המלאכים שירדו מן השמים והגיעו אצל אברהם אבינו ע"ה בדמות ערביים. לכך אמר הכתוב [במדבר כ"ט, א'] יום תרועה יהיה לכם, ר"ל לכם ניתן ההתעוררות של מעלה, שאתם תעוררו. וזולת התעוררות שלכם, לא יהיה שום התעוררות למעלה.

השני, ומדת הדין נמצאת בינתיים. כלומר, אנחנו עוקדים את יצחק אבינו, קושרים את מדת הדין, בכדי שלא תתפרץ להזיק בעולם. הדבר עוצר אותנו. לכן, יצחק באמצע. ואז החסד והרחמים מאירים לספירות התחתונות, והרצון מצוי בעולם וכו', הוא מאריך כאן, וכותב דברים גם לגבי תש"ת ותר"ת.

ובסוף מהרי"ץ אומר, כי לאחר שמסדרים את כל העניינים, ע"י התיישבות זה מתחבר הבינה השופר הגדול אם על בנים, ומוציא קול שהוא שפע וברכה בכל העולמות, וכסאות הדין מושלכים מאין יושב עליהם. אין שופטים. אין התעוררות של-דין. ומתהפך הכל לרחמים. זוהי כוונת התקיעה, מה שיכולתי לקצר למתחילים בחכמה, והן הן דברי הזוהר פרשת אמור. ישנה כאן טעות. בכת"י קדשו כתוב, 'זהו הן פישוטי דברי הזוהר'. דהיינו, זאת פשטות המלים. וכפי שאמרנו, אלו דברים עמוקים, 'עמוק עמוק מי ימצאנו'. אבל זאת רק ההתחלה, בכדי לדעת את הכיוון, את רוח הדברים.

בקיצור, נסכם זאת כך. יש חסד, ויש גבורה, ויש רחמים. הרחמים, זהו שילוב של-חסד ושל-גבורה. והדברים ידועים, כי שם הוי"ה, זהו שם של-רחמים. ושם אלד"ם, זאת מדת הדין.

צריך להקדים ולהביא כאן מאמר חז"ל חשוב ויסודי בנדון דידן, והוא בויקרא רבה [פכ"ט אות ד], בפירוש כוונת הפסוק הידוע עֲלֵה אֱלֹהִים בְּתַרְוָעָה, יְיָ בְּקוֹל שׁוֹפָר וְתַהֲלִים מִזֵּז, וְ. מה משמעות העניין. ולמה ברישא נזכר שם אלד"ם, ובסיפא שם הוי"ה ברוך הוא. אומרים חז"ל, עלה אלד"ם בתרועה, בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא דין, בדין הוא עולה. מאי טעמא, עלה אלד"ם בתרועה. ובשעה שישראל נוטלין שופריהם ותוקעים לפני הקב"ה, עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שנאמר י"י בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם

ובסימן תשר"ת, תקיעה ראשונה לעורר החסד מבית אברהם, שהוא קול פשוט, חסד ורחמים פשוטים. והתעוררותו לתקן הכסא, כסא של-רחמים, ופוקדין עליו ברחמים, אב הרחמים ואם על בנים. התקיעה הראשונה, היא תקיעה פשוטה, כנגד החסד, מדת אברהם אבינו ע"ה. בתקיעה הזאת שלנו, אנחנו מעוררים את החסד בעולם. אח"כ שברים, הוא לשבר תוקף הדין שבגבורה, פחד יצחק, ולהמזיגה במידת חסד לאברהם. עלינו לשלב ולמזוג את מדת החסד של-אברהם, עם מדת הגבורה של-יצחק, בכדי לשבור את כף הדין. מחברים את שניהם ביחד. זהו בעצם מה שנעשה בעקידת יצחק, הרי אברהם אבינו, הוא חסד. א"כ, כיצד הוא יכול לשחוט את בנו? ויצחק אבינו, הלא הוא גבורה. א"כ, הוא יכל להתנגד שיעקדו אותו. לא להסכים. מה פתאום שיעקדו אותי? הוא יכל לנתק את החבלים. אלא מאי, אברהם אבינו התגבר על המדה שלו, מדת החסד. ויצחק אבינו התגבר על המדה שלו, מדת הגבורה. ממילא, זהו 'עקידת יצחק'. דהיינו, החסד והגבורה השתלבו ביחד, כל אחד ביטל קצת מעצמו, והם התחברו יחדיו.

ותרועה הוא לעורר התפארת, מדת רחמים הממוזג חסד ודין יחד, כי אחר שנכנע הגבורה שהוא דין, והחסד הולך וגובר, צריך להם הכרעה. והוא התפארת, מדת יעקב, להכריעה ביניהם, להעמיד העולם בקו הרחמים שהוא קו הממוצע. הרי יש 'חסד' 'גבורה' ו'תפארת'. יעקב אבינו, זאת מדת תפארת. אם כן כעת, זהו השילוב של-שניהם. ובתרועה זו, מתעטר התפארת בבחינתו העליונה בסוד הדעת הנזכר בזוהר, ואז הדין הוא כגוף באמצע.

דהיינו, אברהם בצד ימין, התפארת ויעקב מצד אחר, ויצחק באמצע. זהו מה שהתוקע אומר בתפילה, ויהיו היום חקוקים בכסאך, אברהם בראש, יעקב כנגדו, יצחק בינתיים. דהיינו, אברהם אבינו, שזהו החסד, נמצא מצד אחד. והתפארת, דהיינו יעקב, נמצא בצד

שאלה מהקהל: אבל מקודם הרב הקריא מדברי מהרי"ץ בעץ חיים, ושם כתוב ד' דברים, כי נזכר גם מדת תפארת. תשובת מרן שליט"א: נכון. אלא שקיצרתי מלקרוא את ההמשך, לגבי תש"ת תר"ת. ושם מובן שזה רק שלוש. ודיברתי על כללות העניין.

כעת אנו מבינים, מדוע המשיכו את הבית, והוסיפו את המלים 'המלך י"י', לאחר המלה 'לפני'. מדוע לא עשו כאן את החרוז? התשובה היא, כי הם רצו שיהיה שם הוי"ה בסוף, זה מוכרח. ומפני כן לא היה איכפת להם מן החרוז, לכן הם הוסיפו את המלים 'המלך י"י'. הם רצו שיהיה בהתחלה את שם הוי"ה, שזהו חסד. ואח"כ שם אלדיים, שהוא באמצע. ואח"כ שוב הפעם שם הוי"ה. בענייה של ציבור, בשילוב של הפיוט, רצו לרמוז את פעולות היום בשמים. חכם אחד בזמנינו, כמעט עלה על העניין הזה, אבל הוא לא גמר אותו. כך הוא כותב, החזן מקדים תחלה בית ראשון, ואומר המלך י"י וכו', שהוא בנוי על יסוד שם הרחמים הוי"ה, כפי שהוא רשום בפסוק שעונים בו באמרם בקול רם, בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך הוי"ה [תהלים צ"ה, ו]. ואח"כ מזווג אליו בית שני ואומר, י"י בקול שופר וכו', שהוא בנוי על יסוד שם אלדיים, מקור הדינים הקשים. כפי שהוא רשום בפסוק שעונים בו, באמרם בקול רם, עלה אלהים בתרועה וכו' [שם מ"ז, ו]. וכן על זה הדרך, מזווגים עשרת הבתים שבשני הפיוטים, וכן במענה של כל בית ובית, עד הסוף, כנגד עשר מדות העליונות. ובזה טוב ויפה עולה זיווג הבתים באופן זה לכוונה נשגבה, לעורר למעלה במרום זיווג ומיזוג מדותיו של הקב"ה, מדות השמאל והדינים במדות הימין והרחמים. ועל כן מקדימים לומר המלך הוי"ה תחלה, בעבור להגביר הרחמים על הדינים [סידור כנה"ג לר"ה דף רל"ב].

מדת הדין למדת רחמים. והטעם, שעל ידי השופר, הקב"ה נזכר במסירות נפש של אברהם אבינו בעקידה. ושופר בקרן של איל, לזכר עקידת יצחק, כמובא במעם לוועז על ספר תהלים שם דף ש"י ד"ה ואמרו.

אס"כ, בואו נחזור לעניינינו. אולי מישוהו כבר הבין זאת, מתוך הרמזים שאמרת מקודם. הדבר ממש הפלא ופלא. אם תחזרו כעת לפיוט, אולי תגידו אתם את התשובה. בכוונה שילבו כאן את שני הדברים. מי ששילב אותם כאן, חכם גדול היה. רק תזכרו את ההקדמה, שם הוי"ה, זהו חסד או רחמים. ושם אלדיים, זהו דין. וישנם כאן שלוש, דהיינו צריך לשלב את הדין, ולשים אותו באמצע. את השם 'אלדיים', צריך לשים בין שני שמות הוי"ה.

אנחנו אומרים כך, 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך י"י', זהו שם הוי"ה, דהיינו חסד. ועל הבית השני אנו עונים, 'עלה אלדיים בתרועה', זהו השם השני, שם אלדיים. ואח"כ אומרים י"י בקול שופר, זהו השם השלישי. א"כ יוצא, כי שמו את שם אלדיים, בין שני השמות הוי"ה. שיהיה שם אלדיים באמצע. מתחילים עם הוי"ה, ואח"כ ממשיכים עם אלדיים, ובסוף שוב הפעם שם הוי"ה. וחוזרים על כך, חמש פעמים. גם בבית האחרון. הרי ישנם חמשה בתים, א"כ בכל פעם חוזר אותו הדבר. אברהם בראש, יעקב כנגדו, ויצחק בינתיים. שם אלדיים, שזאת מדת הגבורה, נמצא בינתיים. והדבר חוזר על עצמו כל הזמן.

שאלה מהקהל: ולמה צריך שיחזור כל אחד מהבתים הללו חמש פעמים? תשובת מרן שליט"א: כנראה כנגד עשר מדות העליונות. כמו שבמוסף ר"ה תיקנו עשרה פסוקים למלכיות, עשרה לזכרונות, עשרה לשופרות, מטעם זה כנודע.

כמו־כֵן האות דל"ת של יהודה, מקבילה בפיוט למלים דפקו בשערי רחמים לפתות. הרי רמז נוסף כאן למיזוג הרחמים בדין.

ולגבי השם שמואל, אל תקרי שמואל, אלא שְמוֹ אֵל, דהיינו מדת הרחמים. הרי השם 'אלד'ים', זאת מדת הדין. והשם 'אל', זאת מדת הרחמים. לגבי השם הוי"ה, זה ההיפך. שם הוי"ה, זאת מדת רחמים. והשם 'יה', זאת מדת הדין. גם שְמוּאֵל, זה כמו הפוך מן שְמוּאֵל.

יוצא א"כ, כי אותם אלה אשר אמרו, ששלשת האחים יסדו את הפיוט הזה, חוץ מפשטות הדברים, אם תפשיטו זאת מן המלים הכתובות, אם נתרומם קצת למעלה, הם רצו לרמוז כאן, כי 'שלושה אחים' היינו, שהפיוט מיוסד "בהתאחות" שלושת הדברים הללו, ועל ידי כך מעוררים את הרחמים ועוקדים את הדין. אבהב "ואחוה" שלום ורעות. כסאות הדין מושלכים, מאין יושב עליהם.

כעת גם נבין, מה הפירוש 'עוקד' והנעקד והמזבח? אבל בכדי להבין זאת, צריך להקדים איזו הקדמה. שאלנו מקודם, הרי 'עוקד', היינו אברהם אבינו. 'זהנעקד' היינו יצחק אבינו. אולם, מה הפירוש 'זהמזבח'?

ישנו מאמר בספר הזוהר הק' ופרשת ויקרא דף כ"ד ע"ב, בו מבואר כי ישנו "מזבח ה'", וישנו "מזבח אלד'ים". דהיינו, לפעמים המלה 'מזבח', מיוחסת ל'אלד'ים'. ולפעמים המלה 'מזבח', מיוחסת לשם הוי"ה. מה ההבדל ביניהם? זה יונק מן הגבורה, וזה יונק מן הרחמים. א"כ, זהו 'עוקד' והנעקד והמזבח'. דהיינו, 'המזבח', זהו מזבח ה"א, דהיינו מזבח ה'. א"כ יוצא בדיוק אותו הדבר, תזכור לי 'אל' ביום הזה, את ה'עוקד', שהוא חסד, ואת 'הנעקד' שהוא גבורה, ואת 'המזבח' שזאת מדת הרחמים, כאשר אומרים "מזבח ה'", ולא "מזבח אלד'ים". הרי אנו אומרים, וְיִבֶן שָׁם אֲבֹתָם אֶת זֶמְזֹבַח. זהו כמו שנאמר, וַיִּבֶן שָׁם אֲבֹתָם אֶת

הוא כמעט הגיע לכך, אולם לא השלים זאת. הוא אומר רק, אחד הוי"ה, ואחד אלד'ים. אבל צריכים לגמור זאת, כי בעצם יש כאן, הוי"ה אלד'ים הוי"ה. ממילא מובן, כי התחלנו בחסד, וסיימנו ברחמים, וממילא הכל מצויין. לולא זאת, העיקר חסר מן הספר. ולכן הוא נדחק לומר בסיום העניין, כי לכן מקדימים לומר המלך הוי"ה וכו'. כי הוא חשב שמסיימים בדין, וזה לא טוב. אבל לדברינו שפיר טפי, כי גם הסוף, הוא ברחמים. כך נלע"ד בס"ד. ואם שגיתי, ה' הטוב יכפר בעדי.

כעת נחזור לפיוט, 'עת שערי רחמים להיפתח', ותבינו גם את סוד שלשת האחים אשר ייסדו זאת. בואו ונראה, כי שלושת האחים הללו, אלו הוי"ה ואלד'ים והוי"ה. נתחיל בדבר הפשוט, המלה עבאס, זהו חסד, כיון ששומעים את האות סמ"ך. במלה יהודה, שומעים את האות דל"ת, שזהו דין. והמלה שמואל, זהו רחמים. אולם, זהו רק באופן שטחי מלמעלה.

אבל באופן יותר עמוק, אם תסתכלו על המלה עבאס, זהו שם ע"ב, שהוא חסד. חסד בגימטריא ע"ב. אותיות אל"ף וסמ"ך, הם ששים ואחד, בגימטריא אנ"י.

זהו כפי שפתחנו, הבאנו את הפסוקים, 'כי אני אני הוא', 'אני ראשון ואני אחרון'. אולם, זאת כבר מדת הדין. תכף נסביר זאת בע"ה.

והשם 'יהודה', יש בו את שם הוי"ה ברוך הוא, ביחד עם האות דל"ת שבאמצע. דהיינו, הדין עקוד, בתוך שם הוי"ה. [ואעפ"י שבזוה"ק פ' לך"לך דף פ"ט ע"ב מבואר, כי הדל"ת הנוספת בשם יהודה יותר מאשר בשם הוי"ה, רומזת לדוד המלך, לפי שהוא מקושר לשמו יתברך יותר מכל בני העולם יעו"ש, מ"מ המבין יבין כי הכל הולך אל מקום אחד, כי הרי דוד במדת המלכות, רגל רביעית שבמרכבה, ודינא דמלכות"א דינא].

שערי יצחק – השיעור השבועי

ביחד יוצא שלושים ותשע. אם נצרף זאת לעשרים ושנים שאמרנו מקודם, סה"כ ביחד יוצא ששים ואחד, בגימטריא "אני". אני ראשון ואני אחרון. דהיינו, שניהם ביחד, האותיות שלפני שם הוי"ה, והאותיות שלאחריו.

א"כ יוצא, כי במלה עבאס, יש גם את החסד, וגם את הדין.

אבל למעשה, לפעמים השם "אני", נהיה רחמים, אם מוסיפין לו כ"ו. דהיינו, אם תוסיף לששים ואחד, עוד עשרים ושש, הוא נהיה מדת רחמים. א"כ שוב הפעם רואים, כי בשם עבאס, מזוגים מדת החסד ומדת הדין ביחד, וממילא הדבר יכול להעלותו ולתקנו.

לפי הגורסים עבאש בשי"ן שמאלית, ובפיוט מתחלף לשי"ן ימנית שחר והשכים וכו', כפי שהוא במחזורי הספרדים [במקום בסמ"ך וכאשר הוא בתכאליל שלנו, סחר והשכים], יוצא שרמוז ע"ב א"ש. וכפי שביארנו זה גם כן מתאים. כי ע"ב זה גימטריא חסד, וא"ש זה דין. החסד והדין משולבים.

שאלה מהקהל: הרב אמר, כי אברהם מיזג במדת החסד שלו את מדת הגבורה, ויצחק מיזג את מדת הגבורה שלו ברחמים. א"כ מדוע אנחנו אומרים בתיקון, רבש"ע כמו שכבש אברהם אבינו רחמיו ועשה רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך וכו'. היינו צריכים להגיד, כמו שיצחק התגבר, שהרי אנחנו מבקשים מהקב"ה, שיהפוך מדת הדין למדת החסד.

למה אומרים, כי אברהם כבש רחמיו?

תשובת מרן שליט"א: שני הדברים הללו נכונים. ולמעשה, הדבר רמוז בפסוק, וְהֵאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וּבְרָאשִׁית כ"ב, א'. את אברהם היינו, שהניסיון לא היה רק לאברהם, אלא גם ליצחק. זה שני הדברים, גם יחד. אבל את עיקר הפעולה עשה אברהם, ויצחק רק לא התנגד, לכן מזכירים בעיקר את אברהם. וכן הוא ברמזי תקיעות השופר שאמרנו.

הַמְזֻבָּח וּבְרָאשִׁית כ"ב, ט], חז"ל דרשו על כך, כי המזבח הזה כבר היה מימות אדם הראשון, ומימות נח. דהיינו, זה לא שאברהם בנה עכשיו מזבח חדש, אלא שהמזבח כבר היה. אלא שנהרס בנתיים, ואאע"ה בנה אותו מחדש. אבל כנראה, יש בכך גם רמז.

כתוב בזוה"ק שם כך, רבי יוסי פתח, (תהלים מ"ג, ד') ואבואה אל מזבח אלהים, מאן מזבח אלהים? דא הוא מזבח דלעילא, מזבח אלהים ודאי, והיינו באר דיצחק. ולזמנין מזבח יהו"ה, כמה דאת אמר (מ"א ח', נ"ד) קם מלפני מזבח יהו"ה, ועל דא ירתין עלמין מהכא דינא ורחמי, בגין דהיא ינקא באיי סטרא ובהאיי סטרא, והא אוקמוה מלה. אם כן, "מזבח ה'", רמוז במלה 'זהמזבח'. [וע"ע פרדס רימונים להרמ"ק, בשער ערכי הכינויים, שלהי ענייני מזבח].

מקודם אמרנו, כי במילה עבאס, רמוזה מדת החסד, כיון ששים ע"ב, זהו חסד. האותיות אל"ף וסמ"ך, הם ששים ואחד, בגימטריא "אני". בד"כ, המלה "אני", זהו דין.

נאמר בפסוק, אָנֹכִי רֵאשׁוֹן וְאָנֹכִי אַחֲרוֹן, וּמִבְּלָעֲדֵי אֵין אֱלֹהִים [ישעיהו מ"ד, ו']. תשמעו פירוש הפלא ופלא. "אני ראשון ואני אחרון היינו, האותיות שלפני שם הוי"ה ב"ה, והאותיות שלאחר מכן. "אני ראשון היינו, האותיות הראשונות שלפני שם הוי"ה. "אני אחרון היינו, האותיות שאחרי כן. ביחד הם בגימטריא "אני". "אני ראשון ואני אחרון. פירוש, כי משניהם ביחד יוצא "אני". כלומר, לפני האות יו"ד שבשם הוי"ה ב"ה, ישנה האות טי"ת. ולפני האות ה"א, ישנה האות דל"ת. ולפני האות וא"ו, ישנה האות ה"א. ולפני האות ה"א, ישנה האות דל"ת. אם נצרף אותם ביחד, טי"ת ודל"ת וה"א ודל"ת, יוצא סה"כ עשרים ושנים. והאותיות שאחרי שם הוי"ה ב"ה, זהו השם כוז"ו. דהיינו, אחרי האות יו"ד, ישנה האות כא"ף. ואחרי האות ה"א, ישנה האות וא"ו. ואחרי האות וא"ו, ישנה האות זא"ן. ואחרי האות ה"א, ישנה האות וא"ו.

תשובת מרן שליט"א: שאני התם שהכוונה רק להביא עשרה פסוקים לשופרות, דהיינו מקורות לכך מן המקרא, לכן הלכו לפי סדר כתיבתם. שהרי הפסוק עלה וגו' הוא בתהלים פרק מ"ז, ו'. והפסוק בחצוצרות וגו' הוא בתהלים פרק צ"ח, ו'. לכן לא התייחסו שם לפנימיות העניין.

האם ראוי להעמיד שני ש"צ לפיוטים אלו הנאמרים קודם התקיעות.

דרך אגב, חושבני כי אולי מתוך העניין הזה יצא, שישנם בתי כנסת, המעמידים שני ש"צ לאמירת הפיוטים שלפני תקיעת שופר. דהיינו, שבפיוט 'עת שערי רחמים', מעמידים שני שליחי ציבור. האחד אומר 'עת שערי רחמים', וכשגומר בית זה השני אומר 'באחרית נוסה'. וכן הלאה. גם דבר זה מוזר. מה נשתנה. וכיצד הדבר נהיה? וכן אחריו כן בפיוט המלך י"י, האחד אומר 'המלך י"י רום ותחת קונה', שעליו הציבור עונה, בחצוצרות וגו'. והשני אומר 'אח"כ את הבית שאחריו י"י בקול שופר, שעליו הציבור עונה 'עלה אלדים בתרועה י"י בקול שופר'. מדוע נהיה כך? יכול להיות, כי הדבר התחיל מתוך עניין הזה, של שילוב שני הפזמונים הללו ביחד. התחילו אז בהמלך י"י, ואח"כ הקדימו כבר מעת שערי רחמים להיפתח.

אבל בדורות הראשונים, בעבר כך היה נהוג, כי התוקע היה מתחיל מהפיוט 'עת שערי רחמים', עד הסוף. וכך מהרי"ץ [ע"ח ח"ג דף ס"ו ע"א] כותב במפורש, עומד גדול שבציבור, מי שהוא זריז וזהיר לתקוע, וקודם התקיעה אומר 'עת שערי רחמים'. דהיינו, התוקע היה אומר את הפיוט 'עת שערי רחמים', ואח"כ את הפיוט 'המלך י"י', ואת 'עלה אלדים בתרועה' וכו', רבונו של-עולם וכו'. את כל הדברים הללו, היה אומר התוקע לבדו. אח"כ כנראה הדורות נחלשו, והתחילו להביא לו עוזר, מישהו שיעזור לו, שיאמר חלק מן הפיוטים. ובסופו של-דבר, הורידו זאת בכלל, דהיינו התוקע התחיל רק מן רבש"ע, כיון שכנראה הדורות ירדו עוד יותר.

כדי שהעניין של 'אני' שאמרנו קודם, יהיה יותר ברור, כדאי להביא את לשון הספר חידושי הגרצ"י, נדפס בס' נזיר השם וסמיכת משה במהדורתו החדשה דף רנ"ה, על האמור במסכת אבות [פרק א' משנה י"ד] הוא היה אומר, אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני. כי הקרא אומר (ישעיהו מ"ד, ו') כה אמר י"י אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים, כי מפורש בכתבי האר"י אותיות הקודמות להוי"ה היא טדה"ד עולה כ"ב, ואותיות המאוחרים כוז"ו [עולה ט"ל] ביחד עולה ס"א גימטריא אני. וז"פ אני ראשון ואני אחרון, מהראשון ואחרון בא אני, וכשתצרף הוי"ה עולה כ"ו וס"א גימטריא פ"ז, ועי"ז אני הוא רחמים. ובוה פי' בעל מגלה עמוקות (תהלים כ"א, ד') תשית לראשו עטרת פז, כנ"ל שעולה גימטריא פ"ז, וז"פ אני ראשון ואני אחרון כנ"ל, ומבלעדי בלא שם הוי"ה שם אני הוא מדה"ד, וזה אין אלהים, אי"ן שהוא גימטריא אני הוא אלדים זו מדה"ד, וז"פ (סוכה דף נ"ג ע"א) אם אני כאן כנ"ל, הכל כאן, וכ"ז בצירוף הוי"ה כנ"ל שהוא גימטריא פ"ז, וכשאני לעצמי היינו בלא שם הוי"ה, מה אני אי"ן נחשב כלל אני בלא הוי"ה ע"כ.

יש להוסיף כי הרמ"ק בשער ערכי הכינויים סוף עניין אני, מסיק כי מדת אני, באה פְּעָמִים לדין ופְּעָמִים לרחמים. וע"ע בס' יסוד יוסף (יוסקה הלוי) שלהי פרק רביעי. ומהרי"ץ בעץ חיים, בתחילת סדר הסליחות שליום הכיפורים [דף קכ"ד ע"א], הפותח בז' פסוקים שתחילתם וְאֲנִי [ברוב חסדך וגו'] ביאר כי רומזים בכך למדת אני, שעלתה ביום הזה שבע מדרגות, בת קמה באמה וכו' יעו"ש. והדברים עתיקים.

שאלה מהקהל: לפי דברי הרב שבכוונה קבעו שיענו תחילה את הפסוק בחצוצרות וכו' כיון שנזכר בו שם הוי"ה, ואח"כ עלה אלדים וגו', שנזכר בו שם אלדים ולבסוף הוי"ה, באופן שאלדים הוא באמצע דוקא, אם כן למה במוסף של ר"ה בברכת שופרות הקדימו את הפסוק עלה וגו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אומר, כי אולי הדבר התחיל מכך, ששילבו שני פיוטים ביחד, וממילא כל אחד אמר חלק מן הפיוט.

שאלה מהקהל: אצלנו נוהגים שהאחד אומר את הפיוטים 'עת שערי רחמים' ו'המלך י"י', והתוקע מתחיל מפסקת 'עלה אלדים בתרועה'.

תשובת מרן שליט"א: אינני מדבר על כך. אני מדבר שעולים שני ש"צ יחד לפיוט 'עת שערי רחמים', האחד מתחיל 'עת שערי רחמים', והשני אומר 'באחרית נוסה', וחוזר הראשון 'אמר לאברהם', וכן ע"ז הדרך, הם מחלקים ביניהם את כל הפיוט, מתחילתו ועד סופו. ישנם הרבה בתי כנסת, אשר עושים כך. אולם הדבר אינו נראה ראוי, לפני תקיעת שופר, כיון שלפעמים קולותיהם אינם משתווים, ואולי ח"ו יש לכל אחד מהם איזה כוונות, להראות שהוא מנגן יותר יפה, או שהוא יותר מומחה, או שקולו ערב יותר, וכעת זה לא הזמן לכך. זאת הנקודה.

שאלה מהקהל: ולגבי הפיוט 'המלך י"י לבד? תשובת מרן שליט"א: אותו הדבר. איזו סיבה ישנה, להעמיד אז שני ש"צ? כפי שאמרת, כנראה הדבר התחיל בדורות שעברו, שהתוקע הוא היה אומר זאת. בעבר היה המנהג הזה, ויש כך אפילו עד הדור האחרון, שהתוקע היה מתחיל מהפיוט 'עת שערי רחמים'. כל עניין התקיעות, היה שייך לתוקע לבד. ואח"כ נחלשו הדורות, ראו כי כאשר התוקע הגיע לתקיעת שופר, הוא כבר נחלש, וכבר אינו יכול לתקוע. א"כ אמרו, טוב, שיבוא מישהו יעזור לו. אני אגיד קצת, ואתה תגיד קצת. אבל בסוף הדבר התבטל, ונהיה המנהג הזה, להעמיד שני אנשים שונים. אולם הדבר אינו רצוי. אין סיבה שיעלו שני אנשים לאמירת הפיוטים ביחד. אין למנהג זה יסוד מוסד. הכי הרבה, הם יכולים לחלק את הפיוט, כגון שהאחד יאמר חצי פיוט ברצף, והשני יאמר את החצי השני שלפיוט. או, שהאחד יאמר את

אולם נראה לנו, כי העניין הזה אינו רצוי. דהיינו, לא טוב להעמיד שני שלוחי ציבור, שיאמרו את הפיוט ביחד. כיון שבדרך-כלל הדבר גורם, שכל אחד משתדל להראות איך הוא יודע לנגן יותר יפה, ושקולו יותר מתאים. וכבר הבאתי בעבר שאאמו"ר זצ"ל היה מוחה בדבר.

ואומרים, כי ישנו סימן לכך. הרי בפיוט 'המלך י"י רום ותחת קונה', מי שאמר את הבית שלפני הבית האחרון, היה צריך כשגומר אותו לרדת מהתיבה, כיון שהפיוט הולך ונגמר. כי אחרי כן מתחילה פסקא אחרת, 'עלה אלדים בתרועה'. אחד מהם יצטרך לרדת שם. רק אחד אומר אותה. ואם הוא נשאר לעמוד על יד התיבה, שמע מינה כי הוא רוצה להגיד גם את הפסקא הבאה. הוא מזמין את עצמו לכך.

שאלה מהקהל: אצלנו אחד אומר את הפיוט 'עת שערי רחמים' במלואו, והשני אומר את הפיוט 'המלך י"י' במלואו. תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. גם אנחנו עושים כן. וזה מה שאנחנו מדברים.

שאלה מהקהל: אצלנו מחלקים את 'עת שערי רחמים' לשלושה אנשים, אך לא יחד. אחד סימן עבאס, אחד סימן יהודה, ואחד סימן שמואל.

תשובת מרן שליט"א: זה לא נפוץ. כנראה רק בביכ"נ שלכם. הם פתרו את הבעיה באופן אחר, וזה גם כן טוב. אין תחרות בין החזנים.

אקרא לכם מה כותב על כך בעל פלא יועץ [עניין ראש השנה], רע עלי המעשה אשר כהיום הזה, כל אחד רוצה להראות טעם קולו, זה קופץ מזוית זו ונותן את קולו לבריתך שוכן, ואחד מזוית אחרת ואומר 'אמר לאברהם'. וכן בעמידה, מי ומי יראה את קולו, לשורר קול חיזון 'אוחילה לאל' ו'זכרנו'. וכן ביום הכיפורים. הוא אומר זאת, כפי מה שהיה בקהילתו, איך שהוא ראה בקהילות שלהם. משמע, כי גם אצלם היה משהו דומה. לכן אני

לכאורה יש אפשרות אחרת לתרץ את שאלתנו דלעיל, למה השאירו את הפיוט המלך י"י משולב, ולא הפרידוהו לשנים כמו שהיה במקורו כפי הנראה. וזאת על פי מה שאמרנו בס"ד חידוש נפלא בשיעור של מוצש"ק שופטים, שענייני התקיעות לפי מנהגינו הם ביחד שלוש עשרה, מכוונים כנגד י"ג מדות של רחמים, ופיסקת 'אף על פי' היא חמישית, כנגד ארך אפיים שהיא חמישית. לכן אם היו מפרידים לשנים, היו י"ד. ולהשמיט אחד, לא רצו. ואם תאמר, נוריד את התקיעות עצמם מכלל מניין השלוש עשרה, אזי על-כל פנים אם נפרק את פיוט המלך י"י לשנים, אזי פיסקת 'אף על פי' תהיה ששית. והפסדנו את ההקבלה למדת ארך אפים החמישית, שתפילה זו באה למתק אותה ולבטלה.

אולי גם זה תירוץ טוב. ואם מישהו חושב שזה מדאי מפולפל, אזי יש לנו עכ"פ את התירוץ דלעיל. אבל לענ"ד נראה כיון דקיי"ל שמנהג ישראל תורה הוא, וזאת יען כי מן השמים מסייעים אותם לכוון לדברים פנימיים, אעפ"י שהם עצמם לא נחתו לזה וכנודע מתשובת מהרי"ץ בשו"ת פעו"צ חלק ג' בשם הלק"ט, לכן אינני מתפלא על כך, אם זאת הסיבה, ומשום הכי מסתברא כי גם תירוץ זה יש לו מקום.

פסק הלכה מאת גדולי הדור שליט"א בעניין תוקע המחזיק אינטרנט או מכשיר טמא.

בליל ראש השנה, לפני תפילת ערבית, הראו לי פסק שכתבו גדולי הדור שליט"א, לגבי אנשים לא ראויים, אשר מחזיקים את המכשירים הטמאים ברשותם. מה הדין כאשר לתוקע יש אינטרנט או כלי טמא, האם אפשר לצאת ממנו ידי חובה?

תשובה, אפילו בדיעבד לא יצא ממנו, ויחזור ויתקע פעם שנייה. ומי שבידך על תקיעות כאלה, יש בזה ברכה לבטלה. והטעם, שאע"פ שיש אומרים שמומר לתאבון כשר בדיעבד,

הפיוט 'עת שערי רחמים' במלואו, והשני יאמר את הפיוט 'המלך י"י' במלואו. ואם תרצה, תוכל לחלק זאת לחמשה אנשים. אבל שיעמדו שניים ביחד על התיבה, ויעשו תחרות ביניהם, האחד אומר קטע, והשני אומר קטע, זה לא הזמן כעת להראות מי מנגן יותר יפה.

שאלה מהקהל: אולי הדבר אינו בגלל התחרות, אלא שש"צ אחד מזמין אדם נוסף שיעזור לו. האם כאשר אין עניין של תחרות, אלא שהוא רוצה עזרה, הדבר יהיה טוב?

תשובת מרן שליט"א: בד"כ, לא הוא זה שמזמין, אלא הגבאי מזמין. הגבאי מחליט, מי יאמר את הפיוט. אמנם יכול להיות מקרים, שלא תהיה בהם בעיני. אבל בסה"כ הכללי, הדבר אינו כן.

שאלה מהקהל: הדבר הוא גם כאשר מוכרים את הפיוט?

תשובת מרן שליט"א: כן. אין הבדל. הוא הדין והוא הטעם.

ממשיך הפלא יועץ וכותב, ומה עבודת ה' יש בזה? מה לשם-שמים שייך בזה? אין זה אלא עצת היצה"ר, בהראותו את נועם קולו, והשעה אינה צריכה לכך. שהרי אמרו במדרש, שאלו מלאכי השרת לפני הקב"ה, מפני מה אין ישראל אומרים הלל בר"ה ויוהכ"פ? אמר להם, ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני, והם יאמרו הלל? דון מינה ק"ו לעניין זה, כי לא טוב החיזון, כעת לא עושים חזנות, לפני תקיעת שופר, והראות הקולות בימים אלו. רק יתפללו בכוונה גדולה בהכנעה רבה, בקול בוכים, בנועם שיח בשפה ברורה, אות באות תיבה בתיבה, בדקדוק עצום כדת מה לעשות, ולא פנו אל רהבים לומר בינה הגיג"י. כי חגים ומועדים לחוד, וימי הדין לחוד. דהיינו, אם כבר תעשו זאת בחגים, אבל לא בר"ה לפני תקיעת שופר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המכשירים הללו. אולם מי שאינו צריך, זהו הדבר הטוב ביותר, ושלא ישתמש בכלל במכשירים הללו. אבל מי שמוכרח לכך, זהו רק באופן הזה, כאשר המחשב חסום. חסימה אמיתית, לא מזוייפת, ולא חלקית.

תראו מה הם פסקו כאן, כי אם שמעו את התקיעות מאדם כזה, לא יצאו ידי חובה, ואסור לברך על התקיעות האלה. תחזור שום הפעם, ותתקע בברכות. אדם כזה הוא פסול ופגום, והוא בגדר 'פורק עול'. בודאי שהדבר חמור ביותר.

התייחסות מרן שליט"א לעניין קולות שופרות וחצוצרות רבי עזמיה אשר נשמעו בעולם בתקופה האחרונה.

דרך אגב, בזמן האחרון מדברים על כך, ששומעים כל מיני קולות תמוהים ומפחידים. הראו לי מה שפירסמו, אינני יודע את הדברים בצורה מדוייקת, אבל ראיתי שכתבו, כי היה כבר דבר כזה בערב חג השבועות, ודיברו על כך גם בזמן האחרון. הם כותבים כך, בערב חג השבועות השנה – תשע"ד – נשמעו בכמה מקומות בעולם קולות מחרידים של שופרות או חצוצרות, רבות עוצמה. את הקולות הקליטו במכסיקו, ובארצות הברית בקלינטונביל בויסקונסין ובעוד מדינות, ולא יודעים את מקור הקולות, שבמקרים מסויימים באו עם רעידות אדמה קלות. עד שבארה"ב שכרו מהנדסים, בממון רב, לחקור את הקולות.

הערה מהקהל: גם בארץ ישראל הדבר היה. תשובת מרן שליט"א: זה כעת בחודש אלול, אבל הוא מדבר על ערב חג השבועות.

ראיתי כי ישנם כאלה שרצו להביא מקור לכך, מדברי זוהר חדש ופרשת בלק דף ס"ט ע"א, אבל לא כ"כ נראה לענ"ד כי הדבר מתאים לכך. אמנם כתוב שם משהו שהוא קצת דומה, אבל

בכל זאת כיון שכל הרבנים אסרום, הוי בגדר פורק עול, שפסול לכל דבר מן הדין, ולא רק משום תקנת הדור ומתוך עלון מים חיים, גליון 245, תשרי ה'תשע"ה, עמוד 12.

אם גדולי הדור צריכים לכתוב פסק כזה, ועוד יש אנשים שלא שומעים בשאטנפש, זה מראה על קטנות הדור בעוה"ר.

בכל אופן הקראתי זאת בליל ראש השנה לפני בני קהילתנו יצ"ו, והוספתי כי כאן המדובר הוא אמנם לגבי התקיעות בלבד, אבל אנחנו כאן בביהמ"ד פעולת צדיק, שברוך ה' רוב הציבור הנמצא כאן הם בני תורה, חרדים לדבר ה' בשמירת תורה ומצוות, מחמירים בכך ביותר. אמנם במקומות אחרים, הדבר תלוי לפי הציבור, אבל אם אפשר, כמו אצלנו, ה"ה לגבי בעלי תפילות, ומצידנו אפילו לגבי העולים לתורה. דהיינו, לא להעלות אנשים שאינם ראויים, בכדי שלא יעשה הסנגור קטגור. הגבאי כמרכן לא יזמין לתפילות ואפילו לסליחות וכדומה, אנשים שידוע כי מחזיקים מכשירים – מכשילים טמאים רח"ל. ואם לא ידוע, אותו אדם שידוע בעצמו, מבקשים אנחנו שימנע ולא יעלה. כמרכן דברים שמוכרים, כגון עליות לתורה, אנחנו מבקשים שלא יקנה. וכמובן וק"ו שה"ה גם ביום הכיפורים. לא להעלות אנשים שאינם ראויים וכו'.

אבל, יש להם הזדמנות כעת לחזור בתשובה. כיון שהתברר, כי במכשירים האלה ישנה זוהמא עצומה, אלו דברים שלא יעלו על הדעת, ומי שח"ו מחובר עם זה, אין ספק שהדבר בבחינת שור המועד, ואי אפשר להזמין אנשים כאלה שיהיו ש"צ. הדבר חשוב מאד. צריך לבער את הנגע הזה מקרבנו.

הדבר כולל גם את המחשב הנייד, כי גם הוא חייב להיות עם חסימה מוחלטת. וכמובן שהמדובר הוא, רק לגבי מי שצריך את

בכל אופן, אין עוד נביא, ולא אָתָּנוּ יָדַע עַד מָה ותהלים ע"ד, ט"ו, בעוה"ר אין מי שיכול לדעת את הדברים הללו על פְּרִים, ומה הדברים רומזים בדיוק, והכל הם השערות. אסור להיות 'מחשבי קצין'. חז"ל אמרו דתיפח רוחם של מחשבי קצין. למה להיכנס לדמיונות, וכל מיני המצאות של גימטריאות ורמזים, בלי בסיס, ובלי יסוד. זה יכול לגרום טעויות רבות ואשליות רח"ל. אבל הדבר הברור הוא, שאנו צריכים חיזוק גדול. ומי יודע? אם ישנם דברים תמוהים בעולם, בודאי שהדבר בא לעורר אותנו, גם אם איננו יודעים לפרשם בצורה מדוייקת. לצערנו, העולם טובע בזוהמא, אנחנו נמצאים בעולם מזהם המשפיע על האנשים, צְדוֹ צְעָדֵינוּ מַלְכָּת בְּרַחֲבֵיתֵנוּ [איכה ד', י"ח], אין מקום אשר אין בו יצר הרע, אין מקום שאין בו הפרעות על ימין ועל שמאל, ואפילו בבתים הטובים.

חשיבות לימוד עמוד בספר הזוהר הקדוש, בכל יום. העצה הטובה ביותר לכך, כתובה בספרים הקדושים. ראיתי פירוש מזעזע, שכותב מהר"י"ן, לא מהר"י"ן שלנו, אלא מהר"י"ן אחר, זהו רבי יעקב צמח, שהתחיל לסדר את כתבי האר"י, וחיבר כמה ספרים, בכללם ספר קול ברמה, שזהו פירוש על האידרא רבה. והוא כותב שם כך על הפסוק, רָחַל מִבְּפֶה עַל בְּנֵיהָ, מֵאֲנָה לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ פִּי אֵינָנוּ [ירמיהו ל"א, י"ד], רחלי שזאת השכינה הקדושה, כידוע, היא 'מבכה על בניה כי איננו'. דהיינו, ברוך ה', ישנם רבים שלומדים תורה, אבל אינם לומדים קבלה. אינני אומר, ש"למדו" קבלה, אבל לפחות לעשות שיעור של עמוד אחד או דף היומי בספר הזוהר הק' בכל יום, זאת התרופה הטובה ביותר, כפי שכבר אמרנו פעמים רבות בעבר. דהיינו, כיון שהעולם שלנו היום, כ"כ מזהם ומלוכלך, א"כ צריך תרופה חזקה, כעין אקונומיקה שתנקה את הזוהמא. והעצה היא הלימוד בספר הזוה"ק. כל אחד יכול להעיד על כך. כל מי שעשה זאת, הרגיש בעצמו את השינוי. לכן, כל אחד ישתדל לקבוע לעצמו שיעור בכך, חק ולא יעבור בל"נ.

הלשון היא כך, תשתמע תלת קלין, חד לקביל אברהם, וחד לקביל יצחק, וחד לקביל משה ויעקב. דרך אגב, כתוב כאן משה ויעקב, כיון שהם שניהם קשורים למדת התפארת. משה מבפנים, ויעקב מבחוץ. והוא מביא את הפסוק עַל הַר גְּבִיָּה עָלַי לֶךְ מִבְּשָׂרְתָּ צִיּוֹן, הָרִימִי בְּפֶתַח קוֹלְךָ מִבְּשָׂרְתָּ יְרוּשָׁלַם, הָרִימִי אֶל תִּירְאִי, אֲמָרִי לְעָרֵי יְהוּדָה הִנֵּה אֶלְהִיכֶם [ישעיהו מ', ט"ו], שלוש פעמים, דא תרועה ותקיעה ותרועה ותרועה. גם בהמשך כתובים עוד כמה דברים בסגנון הזה, ועוד פרטים. אולם לא נראה לי כי הדבר מתאים לעניינינו. גם אח"כ כתוב [שם], ההוא שופר זעירא, יתקע תרועה ותקיעה ותרועה, תלת זמנין בריש טורא כמלקדמין. יש שם מאמר ארוך. אינני יודע, נראה כי הדברים תלושים, אינם מתחברים עם מה שהובא בזוהר שם. אבל מי יודע, אולי יהיה בקרב.

ברם עכ"פ נראה כי מה שיותר מתאים לעניינינו, זהו מה שכתוב בגמ' במס' סנהדרין [דף צ"ז ע"א], ואף כי גם זה לא במדוייק. כתוב שם, בששית, קולות. בשביעית, מלחמות. דהיינו, בשנת השמיטה. ובמוצאי שביעית, בן דוד בא. מפרש רש"י, בששית קולות, יצאו קולות שבן דוד בא. לשון אחר, קולות מתקיעת שופר, שנאמר יתקע בשופר גדול [ישעיהו כ"ז]. נמצא כי ישנם שני פירושים, מה הפירוש 'קולות'? והפירוש השני, מתאים לעניינינו.

אבל מאידך, לפי מה שנודע לי, זה לא נשמע ממש כמו תקיעות שופר. אין שברים, ולא תרועה. וקל וחומר שלא תרועה תימנית שהיא המקורית. יש טוענים שהקולות בוקעים מלמטה ממעמקי האדמה, יש טוענים שהם באים מלמעלה מחלל השמים, ויש טוענים כי הכל הבל, לא דובים ולא יער.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שיאמר 'אתה קדוש ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה', וְנֹאמֶר ויגבה י"י צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, ברוך אתה ה' המלך הקדוש'. אפשר לומר את הנוסח הזה. וזאת על פי המבואר ברמב"ם בסדר התפילות יעו"ש.

ראיתי עכשיו, כי אפשר לחזק את הדבר, ולקבוע כך להלכה ולמעשה, לא רק בגדר "אולי" כמו שכתבתי אז. וזאת מאחר שנוכחתי לדעת, כי כמה פוסקים דנו, לגבי דברים הדומים קצת לכך. כגון, בברכת השנים בחורף, הרי הנוסח של-חורף יותר ארוך מהנוסח של-קיץ. א"כ, האם מותר לדלג? או ישנם כאלה אשר דנו לגבי נוסח 'על הנסים', האם אפשר להגיד את עיקר הנוסח בקצרה. דהיינו לומר 'על הנסים שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'. וכן לגבי נוסח 'עננו' בתענית, כגון מה שאנחנו עכשיו בליל צום גדליה, ואומרים 'עננו'. אם האדם רואה, כי על ידי שיאמר זאת, הוא לא יספיק לשמוע קדושה. ובעוד כמה דברים דומים, דנו בכמה ספרים, כגון בספר עמק התשובה [ח"א ס"י ק"ג] ובס' הלכה ברורה [כרך ששי].

אולם, לגבי לקצר בנוסח 'על הנסים', הדבר נראה לי תמוה, כיון שזה הנוסח שתיקנו וקבעו חז"ל, וממילא זה בבחינת 'במקום שאמרו להאריך, אי אתה רשאי לקצר'. כמובן שיש לחלק בין הנושאים, אבל זה קרוב לכך. אבל בנ"ד, לגבי הנוסח 'ובכן יתקדש', זה אינו תיקון של-חז"ל, אלא זאת תוספת. הרי אין לכך מקור בגמרא, הנוסח הוא מהגאונים, והדבר גם תלוי במנהגי המקומות.

לכן, אם האדם רואה בעצמו, כי ע"כ הוא יפסיד דברים אחרים, כיון שזהו רק מנהג, לכן נראה לנו שאפשר לקצר, ולפחות לומר את הסיום הזה. והדבר המעכב הוא, רק עניין אמירת 'המלך הקדוש'. אבל ראוי שיאמר לפחות את התוספת הזאת, וְנֹאמֶר ויגבה י"י

והוא מוסיף אומר, שהרי כתוב בזה"ק פרשת נשא, ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האיי ספר הזוהר, יפקון מן גלותא ברחמי. דהיינו, לפחות לטעום קצת, לא חייבים להבין את הכל, אמנם ישנם דברים פשוטים ומובנים, וב"ה יש היום את ספר הזוהר הק' עם הפירוש "מתוק מדבש", ובקלי קלות אפשר להבין את הדברים. ואני מדבר על הדברים הפשוטים, לכל הפחות 'מלמעלה'.

כך כותב מהרי"ץ, דהיינו רבי יעקב צמח, כמו שאמרנו, רחל מבכה על בניה, שאינם עוסקים בחכמה הזאת, שממהרת את הקץ, ולכן המשיח לא בא, כי אין מדרש קבוע בכל עיר ועיר כמו שיש בעסק התלמוד. לגבי לימוד הגמרא, ברוך ה' ישנם ישיבות וכוללים. אבל כמעט אף אחד אינו קובע לימוד, בספר הזוהר הקדוש. ולכן 'איננו'. פְּנִיָּה שֶל־רַחֵל, לא מושכים ולא ממהרים את ימות המשיח ע"כ.

הלכך, כל אחד ישתדל כפי שיכול לתקן את עצמו, ובעז"ה הדבר ישפיע טובה עליו ועל כל בני ביתו, ועל כל הנלוים אליו, אכ"ר.

האם מותר לדלג על פסקת ובכן תן פחדך וכו' בתפילות שמונה עשרה בעשיית בכדי להספיק לענות קדושה בחזרת הש"ץ וכדומה.

רציתי להעיר הערה קטנה, הנוגעת להלכה למעשה. הרבה שואלים, שהרי בנוסח שלנו, אנחנו מוסיפים בעשיית 'ובכן יתקדש וכו', 'ובכן תן פחדך וכו'. זהו נוסח ארוך, ולפעמים האדם נמצא בלחץ ובמהירות, וכן כאשר הוא מפחד שעל ידי כך הוא עלול שלא להספיק, ולהפסיד קדושה. השאלה היא, האם מותר לו לדלג או לקצר בנוסח הזה?

למעשה, כבר כתבנו על כך בשע"ה וסי' ק"י הערה ו', כי בשעת הדוחק, בשעת צורך, אם האדם רואה, כפי איך שהוא מכיר את עצמו, כי אם הוא יאריך בכך, בסופו של-דבר הוא יפסיד את הקדושה, א"כ אולי אפשר לקצר. דהיינו,

שאלה מהקהל: האם את הפיוט 'יראים שלחוני', חיבר רבי' ששון הלוי? תשובת מרן שליט"א: כן, וכפי שאמרנו, ישנן לכך ראיות. גם הרי שמו רמוז בראשי הבתים, ש'זאלים, ש'זמע, ו'קומה, נ'שא.

שאלה מהקהל: אבל ראיתי כתוב, שרבינו הא"י גאון הוא שחיבר את הפיוט 'יראים שלחוני'?

תשובת מרן שליט"א: לא. לא על כך הדבר נאמר, אלא על הפיוט 'שמע קולי'. לא על 'יראים שלחוני'. אם מצאת זאת כתוב, אשמח אם תראה לי זאת.

התברר אח"כ שהשואל ראה שכתוב כך באחד העלונים שיצא לאור עכשיו, כנראה בעיר נתניה. מסתמא אירע בלבול, התחלף לכותב המאמר בפיוט שמע קולי שאומרים לפני כן, כמפורש בספרים רבים, וגם בתכלאל עץ חיים. לבסוף נתגלה שכנראה מקור השגיאה יותר ישן, כנראה הוא לקח זאת מתוך ספר הלי"ת (ירושלם התש"כ דף י"ג) שפיוט יראים שלחוני, מיוחס לרבי' הא"י גאון, והדבר תמוה.

שאלה מהקהל: צריך להקפיד שהגדול שבציבור הוא שיאמר זאת?

תשובת מרן שליט"א: כך מקובל, ונכון והגון הוא. זה לגבי 'יראים שלחוני', ביוהכ"פ. אמנם לגבי הפיוטים 'עת שערי רחמים' וכו' 'המלך י"י' וכו' בראש השנה, כתוב מפורש בתכלאל עץ חיים שם דף ס"ו ע"א שיעמוד לאמרם גדול שבציבור וכו', ואעפ"כ כנראה קשה לפי המציאות לנהוג כך, ומפני כן נהגו להעמיד אז לאו דוקא 'גדול שבציבור', אלא את אחד מחשובי הציבור. מובן עכ"פ דכיון שהדבר צריך לעורר את הרחמים, לא מתאים שכל אחד יאמר זאת. וגם שיהא בעל קול ערב, שעל ידי זה מעורר את רגשות הקהל לבכות ולהתייפת, בשעה גדולה ונוראה זו.

המקום ברוך הוא יסייענו על מעשה רצוננו, ויכתבכם בספר מחילה וסליחה וכפרה ואני עמכם, אכ"ר.

צבאות במשפט וגו', מכל הנוסח הארוך שיאמר את הסיום הזה, וזאת בכדי שלא יפסיד את הדברים אשר למעשה הם חשובים יותר.

חלק השו"ת:

שאלה מהקהל: הרבה פעמים אנחנו רואים בתורה ובנ"ך, וכן בסידור, שמוזכרת ארץ תימן. היכן המקום הזה?

תשובת מרן שליט"א: ישנם שני מקומות, הנקראים בשם 'תימן'. ישנה עיר תימן, וישנה ארץ תימן. עיר תימן, היא קרובה לארץ ישראל. וארץ תימן, נמצאת בדרום. לפעמים מתכוונים על הארץ, ולפעמים על העיר. למשל, אליפז התימני, שבספר איוב. או התנא שמעון התימני. יש גורסים שמעון התימני, דהיינו שהוא מתמנה. ויש גורסים שמעון התימני, דהיינו מארץ תימן [ע"י מילי דאבות ריש פרק רביעי, דף צ"ג]. ומאידך, יש את [בראשית ל"ו, ל"ד] חָשֶׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי. הרבה פעמים כתוב זאת בנביא, כגון וְהִלַּךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימָן וְזָכְרִיה ט', י"ד], ומוזכר בתפילות ראש השנה.

אבל כנראה שישנו קשר בין המקומות. בכל מקרה, תימן קשורה עם בני עשיו, העיר תימן היא בנחלת עשיו, זאת אז בזמן שבני עשיו היו על יד א"י, אבל אח"כ הם עברו למקומות אחרים, וחלקם הגיעו לתימן. א"כ הם קראו את הארץ תימן, על שם העיר תימן. הלכך כאשר מדברים על מישהו מסויים, צריך לברר זאת, האם מדברים על העיר, או על הארץ. הדבר תלוי בזמנים ובמקומות. העיר תימן, היתה על יד ארץ ישראל, בארץ שעיר, מעבר הירדן, על יד ארץ מואב סמוך מעל ים המלח. אינני יודע כיצד קוראים למקום הזה היום, בודאי כבר יש לו שם אחר. אבל אם תראה, תמצא במפות של ימי קדם, שבעבר העיר תימן היתה שם. ישנה שם עיר, בשם תימן, והיא נקראת כך, כיון שהיא דרומית לא"י. זהו אותו הדבר. גם ארץ תימן, זהו מלשון דרום, הנקראת בלשונם ימן, על שם צד ימין בלשון הקודש.